ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

Год выдання 37-ы
№ 4 (2273)
14 студзеня 1969 г. АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

НАДЗЁННАЕ, НЕАДКЛАДНАЕ

ПЕРАКЛІЧКА СЕЛЬСКІХ КЛУБАЎ

Імя Леніна змалку ў сэрцы кожнага савецкага чалавека. Сталее чалавек, і з гадамі раскрываецца ва ўсёй шырыні і велічы тое неабсяжнае, што навечна ўвасобілася ў неўміручым вобразе Ільіча, у яго палымяных ідэях. Бязмежная народная любоў да У. І. Леніна, у стагоддзях не згасне светазарнасць яго думак і спраў. І няма лепшай памяці для Уладзіміра Ільіча, чым поўнае ажыццяўленне ленінскіх запаветаў і планаў.

Ужо адразу пасля надрукавання Пастановы ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна» па ўсёй краіне разгарнулася спаборніцтва за дастойную сустрэчу гэтага слаўнага юбілею. Усё больш і больш калектываў прадпрыемстваў, арганізацый і ўстаноў, калгасаў і саўгасаў аб'яўляюць 1969 год годам ударнай ленінскай вахты. Актыўна ўключыліся ў работу наша творчая інтэлігенцыя, работнікі ўстаноў культуры.

Летась, у юбілейным для нашай рэспублікі годзе, добра папрацавалі нашы сельскія культасветустановы, значна пашырылася іх сетка, сапраўднага росквіту дасягнула сельская мастацкая самадзейнасць. Па ўсёй рэспубліцы ідзе слава пра Стайкаўскі сельскі Дом культуры Баранавіцкага раёна, Ясянёўскі сельскі клуб Брагінскага раёна, Яроменскі сельскі Дом культуры Гомельскага раёна. Ансамблю песні і танца Яроменскага сельскага Дома культуры днямі было прысвоена ганаровае званне «народнага». За апошні час колькасць драматычных, харавых і танцавальных калектываў, якім прысвоена гэтае высокае званне, значна павялічылася.

Задача зараз у тым, каб вялікі вопыт, накоплены нашымі сельскімі клубамі, дамамі культуры, калгаснымі і брыгаднымі клубамі (а іх у рэспубліцы амаль пяць тысяч) скарыстаць у поўнай меры, замацаваць і развіць, дасягнуць новага, яшчэ вышэйшага ўзроўню ўсёй культурна-масавай і выхаваўчай работы на сяле.

Міністэрства культуры СССР, рэдкалегія газеты «Праўда», сакратарыят ЦК ВЛКСМ, Камітэт па радыёвяшчанні і тэлебачанні пры Савеце Міністраў СССР прынялі сумесную пастанову аб правядзенні са студзеня 1969 года па студзень 1970 года другой Усесаюзнай пераклічкі сельскіх клубаў, прысвечанай стагоддзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Днямі калегія Міністэрства культуры БССР, рэдакцыйная калегія «Сельской газеты», бюро ЦК ЛКСМБ, Камітэт па радыёвяшчанні і тэлебачанні Савета Міністраў БССР, прынялі пастанову аб удзеле сельскіх клубаў нашай рэспублікі ва Усесаюзнай пераклічцы.

За год, на працягу якога будзе праводзіцца пераклічка, кожная клубная ўстанова павінна максімальна выкарыстаць усе сродкі, формы і метады для прапаганды сярод насельніцтва, асабліва падрастаючага пакалення, ленінскага ідэйнага багацця, паказу авангарднай ролі КПСС на ўсіх этапах камуністычнага будаўніцтва і ва ўсіх сферах нашага жыцця, пераваг нашага дзяржаўнага ладу. Гэта асабліва важна зараз, калі рэзка абвастрылася барацьба дзвюх ідэалогій, барацьба за розумы і сэрцы людзей.

За час пераклічкі сельскія клубы павінны значна павысіць сваю ролю ў прапагандзе і ажыццяўленні рашэнняў XXIII з'езда КПСС, красавіцкага і кастрычніцкага (1968 г.) Пленумаў ЦК КПСС у выхаванні ў савецкіх людзей камуністычнай перакананасці, савецкага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму, ідэйнай стойкасці, умення супрацьстаяць любым формам буржуазнага ўплыву.

За пяцьдзесят гадоў, якія прайшлі з дня ўтварэння БССР, мастацкая творчасць народа дасягнула вялікага росквіту. Роля сельскіх клубаў у далейшым павышэнні ідэйнага ўзроўню мастацкай самадзейнасці надзвычай вялікая. За перыяд пераклічкі павінны значна развіцца ўсе віды і жанры аматарскага мастацтва, а калектывы папоўніцца новымі талентамі, якіх у народзе заўсёды багата.

Ніводная клубная ўстанова не можа зараз паспяхова працаваць, калі не будзе гуртаваць вакол сябе актыў з ліку мясцовай інтэлігенцыі, калі не скарыстае ў сваёй рабоце дасягненняў сучаснай тэхнікі, радыё, тэлебачання, кіно, друк, калі не будзе клапаціцца аб масавым укараненні фізічнай культуры, развіцці фізкультурна-масавай работы. На гэтыя бакі дзейнасці клубных устаноў у час пераклічкі павінна звяртацца пільная ўвага.

Не павінны застацца ў баку ад пераклічкі нашы творчыя саюзы і аб'яднанні. Гарадскія дамы культуры, палацы і тэатры, навучальныя ўстановы павінны аказаць сельскім установам культуры кваліфікаваную шэфскую дапамогу. Ёсць яшчэ шмат гарадскіх устаноў культуры, якія не звязаны шэфскімі сувязямі з сельскімі. Трэба, каб такія сувязі былі ўстаноўлены і трывала замацаваны. Справай гонару павінны лічыць прафесіянальныя мастацкія калектывы паляпшэнне абслугоўвання сельскага насельніцтва.

У нашай рэспубліцы штогод вядзецца вялікае будаўніцтва. Летась і залетась справілі наваселле некалькі сотняў клубаў, сельскіх дамоў культуры, бібліятэк. Будуюцца яшчэ амаль 400 сельскіх устаноў культуры. Трэба прыняць неабходныя меры, каб будаўніцтва іх вялося якасна, трывала, каб усе гэтыя аб'екты былі ў тэрмін уведзены ў строй.

Немалая адказнасць за паспяховае правядзенне Усесаюзнай пераклічкі ўскладаецца на нашы мясцовыя органы культуры. Ад іх патрабуецца праявіць у гэтыя дні максімум арганізаванасці і самааддачы ў рабоце.

Вынікі пераклічкі будуць падведзены ў студзені 1970 года. У сакавіку ў Маскве адбудзецца злёт пераможцаў другой Усесаюзнай пераклічкі.

Згодна з пастановай Міністэрства культуры СССР, рэдкалегіі газеты «Праўда», сакратарыята ЦК ВЛКСМ, Камітэта па радыёвяшчанні і тэлебачанні пры Савеце Міністраў СССР для пераможцаў устаноўлены 150 прэмій і 600 дыпломаў. Акрамя таго, клубы і іншыя культасветустановы будуць адзначаны дыпломамі і значкамі ЦК ВЛКСМ, занесены ў Кнігу гонару ЦК ВЛКСМ. У сваю чаргу калегія Міністэрства культуры БССР, рэдкалегія «Сельской газеты», бюро ЦК ЛКСМБ, Камітэт па радыёвяшчанні і тэлебачанні Савета Міністраў БССР заахвоцяць пераможцаў пераклічкі.

Кніжны магазін у вёсцы Самахвалавічы адзін з лепшых у Мінскім раёне. Яго пастаянныя пакупнікі — рабочыя саўгаса «Русінавічы», студэнты-завочнікі.
На здымку — загадчыца магазіна Раіса Сяргееўна Шыцікава (справа) абслугоўвае аматараў кнігі.
Фота В. НІКАЛАЕВА.

ЛЮДЗІ ПРАЦЫ І СВЕТ МАСТАЦТВА

100

«Сярод многіх добрых спраў, якія год мінулы перадаў 1969-му, — дагаворы аб сацыялістычнай садружнасці творчых і вытворчых калектываў. Такія дагаворы, у прыватнасці, заключылі работнікі маскоўскага Мастацкага акадэмічнага тэатра імя М. Горкага і Акадэмічнага тэатра імя Масавета з працаўнікамі станкабудаўнічага «Чырвоны пралетарый» і 1-га Дзяржаўнага падшыпнікавага завода. Гэтая новая форма сувязей рабочых і майстроў мастацтва мае вялікае грамадскае значэнне. Яна сведчыць аб тым, што няўхільна ўвасабляецца ў жыццё ленінскі план масавага мастацкага выхавання народа».

Так пісала «Праўда» 5 студзеня гэтага года ў перадавым артыкуле «Людзі працы і свет мастацтва».

Работнікі мастацтва вырашылі праводзіць з калектывамі заводаў сустрэчы і абмеркаванні п'ес і спектакляў, выступаць са справаздачамі ў рабочых клубах і цэхах. Тэатры абавязаліся пашырыць дапамогу мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў.

Гэтыя дагаворы заключаны ў азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. Аднак яны — не проста даніна вялікаму юбілею. У іх на практыцы ўвасабляецца вядомы ленінскі тэзіс «Мастацтва належыць народу», у іх — здзяйсненне саюза людзей працы і мастацтва.

Дружба тэатраў і прадпрыемстваў патрэбна і тым, і другім. Ад яе ў многім залежыць і эстэтычны ўзровень сённяшніх гледачоў, і развіццё сучаснага тэатральнага мастацтва. Сустрэчы не толькі ў тэатрах, але і «без рампы» — у цэхах, інтэрнатах, сяброўскія гутаркі мастакоў і рабочых...

Гэтыя кантакты, трэба спадзявацца ўзнімуць новую хвалю цікавасці да тэатра.

Натуральна, што прыклад двух маскоўскіх тэатраў падтрымалі многія творчыя калектывы нашай краіны.

Дагавор аб сацыялістычнай садружнасці паміж калектывамі Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР і Мінскага ордэна Леніна аўтамабільнага завода

Эстафету добрых спраў маскоўскіх тэатраў і вытворчых калектываў падхопліваюць мінчане. Днямі, у азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, дагавор аб сацыялістычнай садружнасці заключылі калектывы Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР і Мінскага ордэна Леніна аўтамабільнага завода.

Паводле дагавора Дзяржаўны ордэна Леніна акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР бярэ на сябе абавязацельствы:

— падрыхтаваць да знамянальнай даты спектакль на сучасную тэму. Першым гледачом і суддзёй гэтага спектакля будзе калектыў аўтазавода;

— падрыхтаваць для калектыву МАЗа вечар-канцэрт, прысвечаны слаўнаму юбілею;

— у гонар 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна арганізаваць сустрэчу творчай моладзі тэатра з моладдзю завода;

— запрашаць прадстаўнікоў калектыву МАЗа на здачы ўсіх прэм'ер тэатра;

— выпусціць для рабочых, служачых і інжынерна-тэхнічных работнікаў завода абанементы на спектаклі тэатра, якія дадуць магчымасць кожнаму члену калектыву наведаць на льготных умовах не менш аднаго спектакля ў два месяцы;

— арганізаваць пастаянныя кансультацыі майстроў опернага і балетнага мастацтва самадзейным калектывам завода;

— аказваць дапамогу ў падрыхтоўцы касцюмаў і дэкарацый для самадзейных калектываў МАЗа ў вытворчым камбінаце тэатра.

Калектыў Мінскага ордэна Леніна аўтамабільнага завода, у сваю чаргу, узяў такія абавязацельствы:

— дапамагаць тэатру глыбей і больш сур'ёзна знаёміцца з жыццём і работай завода, умацоўваць яго сувязі з наватарамі і перадавікамі вытворчасці, з брыгадамі камуністычнай працы;

— браць удзел у абмеркаванні новых спектакляў, выказваючы тэатру свае пажаданні і практычныя заўвагі;

— дабівацца, каб кожны член заводскага калектыву не радзей аднаго разу ў квартал наведваў спектаклі тэатра оперы і балета;

— арганізаваць на заводзе гурток тэатральных рэцэнзентаў, якія будуць падтрымліваць сувязь з творчымі работнікамі тэатра;

— стварыць сіламі заводскай кінастудыі фільм, які раскажа аб дружбе калектываў тэатра і завода;

— арганізаваць фотастэнды, якія раскажуць аб падрыхтоўцы двух калектываў да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Калектывы Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР і Мінскага ордэна Леніна аўтамабільнага завода наладжваюць узаемны таварыскі кантроль і сістэматычную праверку выканання ўзятых абавязацельстваў.

Для аператыўнай работы па выкананні дагавору створаны сумесны штаб у складзе намесніка дырэктара тэатра оперы і балета Б. Гершовіча, члена партбюро тэатра, народнага артыста БССР Б. Міронава, старшыні мясцовага камітэта тэатра М. Пушкарова, народнай артысткі СССР Т. Ніжнікавай, сакратара камітэта ЛКСМБ тэатра А. Вішнеўскай, намесніка дырэктара аўтазавода Л. Кажушка, намесніка сакратара парткома Г. Быкава, намесніка старшыні заўкома Г. Гуравай, сакратара камітэта камсамола завода А. Кечына, дырэктара Дома культуры МАЗа М. Пуцінцава, дэпутата Вярхоўнага Савета СССР, шліфоўшчыцы цэха лесавозаў А. Ясючэні, Героя Савецкага Саюза, старшага інжынера Я. Вайнруба.

Дагаворы аб сацыялістычнай садружнасці — новая, плённая форма сувязей работнікаў мастацтва і рабочых калектываў. Несумненна, што гэтую ініцыятыву падхопяць усе творчыя і заводскія калектывы Мінска і іншых гарадоў рэспублікі.

ШЧЫРАЕ СЛОВА ПАШАНЫ

ВЕЧАР, ПРЫСВЕЧАНЫ 70-ГОДДЗЮ КАНСТАНЦЫІ БУЙЛО Ў МАСКВЕ

10 студзеня г. г. Савет па беларускай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў СССР правёў у Маскве пасяджэнне, прысвечанае 70-годдзю з дня нараджэння вядомай беларускай паэтэсы Канстанцыі Антонаўны Буйло.

На пасяджэнне сабраліся маскоўскія пісьменнікі, перакладчыкі, госці з Беларусі.

Адкрываючы пасяджэнне, намеснік сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў СССР па нацыянальных літаратурах Міхаіл Гарбачоў выказаў жаль, што юбіляр адсутнічае на гэтых урачыстасцях, знаходзіцца ў бальніцы, і зачытаў тэлеграму паэтэсы, адрасаваную тым, хто сабраўся яе павіншаваць.

Даклад аб жыцці і творчай дзейнасці К. Буйло зрабіў С. Шушкевіч.

Ад рэдакцыі часопіса «Дружба народов» і яго чытачоў юбіляра цёпла вітаў рэдактар часопіса С. Баруздзін. Паэт М. Сідарэнка расказаў пра свае сустрэчы з К. Буйло, пра сумесную працу над перакладамі яе твораў на рускую мову. Ніна Тарас гаварыла аб той вялікай папулярнасці, якой карысталіся вершы Канстанцыі Буйло сярод чытачоў былой Заходняй Беларусі.

Вершы К. Буйло ў перакладах А. Пракоф'ева і М. Камісаравай прачытала артыстка МХАТа М. Дабравольская.

Ад калектыву Пастаяннага прадстаўніцтва Савета Міністраў БССР пры Савеце Міністраў СССР юбіляра вітала Р. Мінайлава, ад студэнтаў Літаратурнага інстытута імя Горкага — М. Федзюковіч.

Па даручэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР сакратар праўлення СП БССР І. Мележ уручыў Савету па беларускай літаратуры для перадачы Канстанцыі Буйло Ганаровую грамату Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, пасведчанне аб прысваенні ёй ганаровага звання заслужанага дзеяча культуры БССР, віншавальны адрас юбіляру, падпісаны пісьменнікамі Беларусі. Прысутныя паслалі Канстанцыі Буйло віншавальную тэлеграму.

Канстанцыя БУЙЛО

* * *

Я кожны дзень бяруся за пяро.
Узнікаюць думы і кружацца
роем,
Яны вясёлкай зззяюць нада
мною,
Пакуль я не скажу адной:
дабро!

Табой займуся...
ўжо другія зніклі,
А выбраная прад вачмі
ўсплыла,
Ўся поўная і праўды і цяпла,
З усім, што бачыць мы ў
жыцці прывыклі.

У вобразе яна — без ценяў,
таямніц,
Як залаты арэх у восень на
ляшчыне,
Даткніся — і ў далоні
заблішчыць,
Удар — і створкі прад табой
расчыніць.

А там—зярно. Там—сутнасць...
Думка, ты
Не, не падзеш ў далонь арэхам
спелым...
Адзець у словы гэткай яснаты,
Каб яснага такая ўвек не
сцьмела,
Не проста...
Сэрца распалі агнём,
Такім, што ў горне дыяменты
плавіць,
Так кожнай грані атрапіць
ізлом,
Што верш усю глыбіню
жыцця праявіць.

АДУСЮЛЬ НАС ВІНШУЮЦЬ СЯБРЫ

З вялікім уздымам адзначыў беларускі народ сваё светлае, радаснае свята — 50-годдзе Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і Кампартыі Беларусі. Разам з беларускім народам поспехам Савецкай Беларусі, яе выдатным дасягненням ва ўсіх галінах гаспадаркі, навукі, культуры, літаратуры і мастацтва радаваліся ўсе народы шматнацыянальнай сям'і савецкіх рэспублік, шматлікія замежныя сябры.

Адусюль — з усіх куткоў вялікай Савецкай Радзімы і з-за мяжы — атрымлівала віншаванні з юбілеем родная наша Беларусь, адусюль прыходзілі да нас у дні свята віншавальныя пісьмы і тэлеграмы, у якіх беларускаму народу выказваліся сардэчныя пачуцці любві і павагі, пажаданні новых вялікіх поспехаў.

Нямала віншаванняў выпала і на долю беларускай літаратуры і яе творцаў. Беларускіх літаратараў віталі калегі па пяру з братніх рэспублік і замежныя пісьменнікі, а таксама шматлікія чытачы, якія любяць і шануюць беларускае мастацкае слова.

У віншавальных пісьмах і тэлеграмах, у прывітаннях, прысланых у дні свята на адрас Саюза пісьменнікаў БССР і рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва», гаворыцца пра высокі ўзлёт беларускай культуры і мастацтва, пра аўтарытэт, заваяваны беларускай савецкай літаратурай у шматлікіх чытачоў, выказваюцца пажаданні новага росквіту культуры і мастацтву беларускага народа, новых творчых удач беларускім пісьменнікам.

Са словамі сардэчнага прывітання звярнуўся да пісьменнікаў Беларусі і да беларускіх чытачоў вядомы польскі пісьменнік Ежы Путрамент.

— Нашы народы, — гаворыцца ў яго пісьме, — спрадвеку жывуць побач. І ў нашых, і ў вашых гаях і лясах аднолькава спеўна шумяць бярозы і сосны. І на гэтых спеўных чароўных землях здаўна раслі і мацаваліся традыцыі шчырай дружбы нашых народаў-братоў. І ў нас, і ў вас ёсць шмат блізкіх і падобных песень, нашы мовы, звязаныя крэўнай роднасцю, маюць шмат агульных слоў і выразаў. Працоўныя Беларусі і Польшчы заўсёды добра разумелі адзін аднаго і неаднойчы разам змагаліся і супраць чужынцаў-захопнікаў, і супраць класавых ворагаў.

Даўно цесна спляліся і здружыліся, піша далей Е. Путрамент, і нашы культуры. Беларускі край, край лясоў і азёр, узгадаваў паэзію Адама Міцкевіча і Янкі Купалы, іх абодвух натхнялі і акрылялі беларускія песні. І такая вялікая і праніклівая была чароўная сіла гэтых песень, што Міцкевіч заўсёды, да самага канца жыцця, помніў іх і ніколі не забываў нават на шумных вуліцах Парыжа і Рыма...

Блізкасць і супольнасць нашай культуры і гістарычнага лёсу нашых народаў мы адчуваем асабліва моцна сёння, калі нас яшчэ больш парадніла сацыялістычная садружнасць, калі нас аб'яднalі адны мэты і адны ідэалы. Дарагія браты-беларусы, беларускія пісьменнікі і чытачы! Прыміце ад польскага пісьменніка, які нарадзіўся на вашай беларускай зямлі, у вашай слаўнай сталіцы, найлепшыя пажаданні пляённага развіцця і вялікіх поспехаў вольнай Савецкай Беларусі, беларускай культуры і літаратуры!

І яшчэ пісьмо з братняй Польшчы:

«Галоўнае праўленне Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоку і яго звяно — літаратурна-мастацкае аб'яднанне «Белавежа» шлюць вам, дарагія беларускія пісьменнікі, з нагоды слаўнага 50-годдзя Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і Камуністычнай партыі Беларусі, найлепшыя пажаданні поспехаў у працы. Няхай вашая творчасць ахоплівае ўсё шырэйшыя кругі чытачоў у БССР і за яе межамі і паспяхова выхоўвае адданых будаўнікоў камуністычнага грамадства».

Ад імя ўсяго вялікага шматнацыянальнага атрада савецкіх літаратараў беларускіх пісьменнікаў і чытачоў цёпла павіншавалі сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў СССР і Савет па беларускай літаратуры пры Саюзе пісьменнікаў СССР. Вось што гаворыцца ў іх прывітальнай тэлеграме:

«Горача віншуем вас, пісьменнікаў тройчы ардэнаноснай Беларусі, верных сяброў і таварышаў-паплечнікаў па пяру, а таксама беларускіх чытачоў, з 50-годдзем Беларускай ССР і Камуністычнай партыі Беларусі. Пісьменнікі Беларусі ўнеслі вялікі ўклад у развіццё шматнацыянальнай савецкай літаратуры. Вы былі ў першых радах барацьбітоў за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы, вы заўсёды былі ўперадзе і ў гады мірнага будаўніцтва, вы натхнёна апелі баявыя і працоўныя подзвігі свайго народа. Кнігі беларускіх пісьменнікаў прызнаны і высока ацэнены чытачамі ўсяго Савецкага Саюза і прагрэсіўнай грамадскасцю ўсяго свету. Жадаем вам добрага здароўя, шчасця, новых творчых поспехаў».

Сяброўскае прывітанне беларускаму народу і беларускім літаратарам прыслалі пісьменнікі Смаленшчыны. «Слаўнае свята беларускага народа для нас, смалян, асабліва дарагое», — падкрэсліваюць смаленскія сябры. Яны згадваюць, што абвяшчэнне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі адбылося пяцьдзесят гадоў назад у Смаленску, што беларусаў і смалян звязваюць даўнія вузы дружбы і братэрства, што беларуская літаратура заўсёды мела гарачых прыхільнікаў і добрых сяброў на Смаленшчыне. Пісьменнікі Смаленшчыны жадаюць беларускай літаратуры паспяховага ўзыходу да новых вышынь, зычаць раднага творчага плёну беларускім пісьменнікам.

«У дзень, калі вы адзначаеце сваё вялікае нацыянальнае свята, — пішуць ленінградскія перакладчыкі беларускай літаратуры П. Кабзарэўскі і А. Астроўскі, — мы у думках разам з вамі, нашымі сябрамі. У дзень пяцідзесяцігоддзя БССР і Кампартыі рэспублікі прыміце наша вялікае, шчырае, ад усяго сэрца віншаванне. 50-годдзе БССР — гэта і слаўнае 50-годдзе беларускай савецкай літаратуры, якая вырасла і расквітнела за гады Савецкай улады. І таму мы з такой душэўнай цеплынёй віншуем вас, беларускіх пісьменнікаў, творцаў цудоўнай беларускай савецкай літаратуры, і ўсіх беларускіх чытачоў, якія могуць па праву ганарыцца сваёй літаратурай».

Як сваё вялікае свята, адзначала 50-годдзе БССР сястра Украіна. Віншуючы беларускіх пісьменнікаў з юбілеем рэспублікі, дырэктар літаратурна-мемарыяльнага музея М. Кацюбінскага, кандыдат філалагічных навук І. Кацюбінская расказвае ў сваім пісьме пра тое, як адзначаўся юбілей Беларускай Рэспублікі на Чарнігаўшчыне.

Чарнігаўскі педагагічны інстытут імя Тараса Шаўчэнкі правёў студэнцкую навуковую канферэнцыю, прысвечаную беларускай літаратуры. У Нежыне, дзе калісьці жыў і вучыўся Францішак Багушэвіч, у педагагічным інстытуце адкрыта мемарыяльная экспазіцыя, якую склалі творы беларускага пісьменніка, фатаграфіі і дакументы, што расказваюць пра яго жыццё і творчасць. У многіх навучальных і культурных установах Чарнігаўшчыны адбыліся святочныя літаратурныя вечары, прысвечаныя дружбе беларускага і ўкраінскага народаў, іх культур і літаратур.

Пачуцці любві да Беларусі, да яе палёў і лясоў, крыніц, азёр і рэк усхвалявана выказвае ўкраінскі літаратар Д. Калюжны. Ён шле сваё сардэчнае прывітанне беларускім сябрам.

І яшчэ адзін сяброўскі голас — святочнае віншаванне чытачкі беларускай літаратуры, настаўніцы з горада Рудня Смаленскай вобласці Я. Арловай. Былая падпольшчыца і партызанка з вялікай радасцю вітае Савецкую Беларусь, яе гераічны народ і яе песняроў — беларускіх пісьменнікаў: «Паважаныя паэты і празаікі, драматургі і сатырыкі, дарагія пісьменнікі цудоўнай, працавітай і гасціннай Беларусі! Горача і сардэчна віншую вас з вялікім гістарычным святам — 50-годдзем Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Жадаю ўсяго самага найлепшага: моцнага здароўя, асабістага шчасця, поспехаў у творчай працы!»

...Гэтыя пісьмы, прывітанні і тэлеграмы — радаснае сведчанне любві і пашаны да Савецкай Беларусі, да беларускага народа, яго культуры і мастацтва, яскравы доказ таго, што беларуская літаратура дасягнула выдатных поспехаў, здабыла аўтарытэт і прызнанне і за мяжой, і ў сваёй краіне шмат добрых і надзейных сяброў.

АБМЯРКОЎВАЕЦЦА АПОВЕСЦЬ МАЛАДОГА ПРАЗАІКА

На чарговым пасяджэнні секцыі дзіцячай літаратуры Саюза пісьменнікаў Беларусі была абмеркавана аповесць гомельскага журналіста Івана Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага», адзначаная журы рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор для дзяцей і юнацтва.

Уступнае слова пра творчасць маладога празаіка, пра яго дэбют у жанры дзіцячай аповесці сказаў Алесь Якімовіч. У абмеркаванні кнігі прынялі ўдзел Васіль Вітка, Янка Брыль, Алесь Пальчэўскі і рэдактар выдавецтва «Беларусь» І. Сакалоўскі.

Станоўча ацэньваючы кнігу І. Сяркова, адзначаючы, што аповесць «Мы з Санькам у тыле ворага» сведчыць пра немалыя здольнасці маладога празаіка як дзіцячага пісьменніка, удзельнікі абмеркавання выказалі і рад крытычных заўваг. У прыватнасці, гаварылася пра неверагоднасць некаторых сюжэтных сітуацый і моўныя хібы твора.

Набярэжная Даўгавы — адзін з маляўнічых куткоў Рыгі.

Рыбакі Балтыкі.

А. М. Горкі і Ян Райніс. Гэта скульптурная група ўпрыгожвае адну з вуліц горада Кемеры.
Фота І. ШЫШКО.

СВЯТА СУСЕДЗЯЎ-БРАТОЎ

50-ГОДДЗЕ САВЕЦКАЙ ЛАТВІІ

Латвія... Край ласкавага і суровага мора, незабыўных краявідаў, моцных і прыгожых людзей. Той, хто хоць раз пабывае ў гэтай цудоўнай краіне, назаўсёды захоўвае ў сэрцы яе аблічча.

У гэтыя дні працоўныя Латвіі ўрачыста адзначаюць вялікае свята — 50-годдзе ўстанаўлення Савецкай улады ў рэспубліцы. 19 студзеня 1919 года ў Рызе адкрыўся Першы Уселатвійскі з'езд Саветаў. Гэтая дата ўвайшла ў гісторыю рэвалюцыйнага руху латвійскага народа, як дзень устанаўлення Савецкай улады.

Разам з братамі-латышамі іх нацыянальнае свята адзначае ўся краіна, адзначаем мы, беларусы. Моцная дружба, добрае суседства звязвае нашы народы. Цёплая сяброўская прыязнасць існуе і паміж нашымі культурамі. Латвійскія пісьменнікі, тэатральныя калектывы — частыя госці Беларусі. У сваю чаргу, работнікі культуры нашай рэспублікі — заўсёды жаданыя госці працоўных братняй Латвіі.

Тэатр

З ЧАГО ПАЧЫНАЕЦЦА СПЕКТАКЛЬ

«Рудабельская рэспубліка» ў Акадэмічным тэатры імя Я. Купалы

ЗНОЎ на купалаўскай сцэне — героі тых легендарных гадоў, якія заўсёды будуць натхняць мастакоў сваёй рамантычнай веліччу, напружаннем драматычных канфліктаў, удзячнай магчымасцю далучыцца да крыніц народнага подзвігу. Такія творы звяртаюцца да нашых сучаснікаў з уладарным заклікам — «слухайце Рэвалюцыю!»

Наўрад ці памылімся мы, калі скажам, што тэатр пачаў працу над «Рудабельскай рэспублікай», падбадзёраны поспехам пастаноўкі «Людзі на балоце». Гэты маштабны і па-народнаму глыбокі роздум пра нядаўняе мінулае набыў рысы высокамастацкага твора, дзе гістарычныя падзеі раскрываюцца праз прызму надзвычай каларытных і праўдзівых чалавечых характараў. Цяпер тэатр закрануў яшчэ адзін глыбінны пласт народнага жыцця, варты самага пільнага мастацкага даследавання. Першы крок у гэтым напрамку зрабіла проза — С. Грахоўскі напісаў дакументальную аповесць «Рудабельская рэспубліка», твор, які дае белетрызаваныя эпізоды гісторыі і ажыўленыя фантазіяй пісьменніка партрэты змагароў за Савецкую ўладу ў адным з раёнаў Беларусі.

Спектакль ствараўся па матывах аповесці. І паколькі ў празаічным творы не было той драматургічнай сэрцавіны, якая мела б стаць асновай п'есы, інсцэнізацыя насіла своеасаблівы характар. Амаль нічога ад літаратурнай першакрыніцы ў спектаклі не засталося. Загадчык літаратурнай часткі тэатра Т. Абакумоўская і рэжысёр Б. Луцэнка выступілі разам з С. Грахоўскім аўтарамі самастойнай апрацоўкі дакументальнага матэрыялу.

«Рудабельскай рэспублікай» тэатр зрабіў творчую разведку ў новую тэму і ў новую ў пасляваенным рэпертуары купалаўцаў ідэйную глебу. Скажу адразу, што разведка прынесла, на жаль, больш страт, чым здабыткаў.

Мабыць, тэатр яшчэ вернецца да герояў Рудабельскай рэспублікі. І калі гэта будзе зроблена, вопыт цяперашняга ўвасаблення тэмы можа і павінен стаць для калектыву павучальным.

З самага пачатку і да заключных акордаў спектакль «Рудабельская рэспубліка» б'е на эфект. Перад намі сцэнічнае відовішча, дзе часта адкідваюцца традыцыйныя прынцыпы драмы і не менш часта скарыстоўваюцца збітыя штампы. Гэтая дзіўная мешаніна закладзена і ў самой п'есе, што выйшла з-пад пяра трох такіх розных аўтараў. Літаратурны варыянт «Рудабельскай рэспублікі», які ігравецца купалаўцамі, нельга прапанаваць чытачу або выдаць кніжкай як самастойны твор: гэта хутчэй за ўсё сцэнарныя накіды, эскізныя замалёўкі ці нават рэжысёрскі план пастаноўкі. Гэта вызначае і характар спектакля, у якім глядач бачыць ланцуг не вельмі абгрунтавана злучаных паміж сабою то дужа прыземленых бытавых замалёвак і жанравых эпізодаў, то плакатна выразных масавых сцэн, то пантамімічных абагульненняў, дзе жывому артысту драматычнага тэатра няма чаго рабіць, бо яго абавязкі можа выканаць звычайны статыст. Рэжысура (пастаноўшчык Б. Луцэнка і рэжысёр Г. Уладамірская) нагнятае пастановачныя прыёмы, якія выглядаюць самамэтай або мабілізаваны для таго, каб схаваць яўныя пралікі драматургіі.

Схаваць жа эскізнасць п'есы не ўдаецца. Перш-наперш таму, што на сцэну выведзены «запраграміраваныя» персанажы, якія выконваюць загадзя вызначаныя для іх задачы і толькі пацвярджаюць прапіску ў тым або іншым лагеры — у «нашым» ці ў «варожым». Большасць эпізодаў спектакля ўспрымаеш як драматызаваны мітынг, у часе якіх героі зноў і зноў праклямуюць свае перакананні і абгрунтоўваюць пазіцыі, занятыя кожным з іх трывала і канчаткова з самага пачатку драмы. Гледачу даецца мінімум інфармацыі пра духоўны свет персанажаў — і зала толькі назірае, як, з дапамогай якіх мастацкіх прыёмаў робяцца спробы абмалёўваць вобразы і ўзнавіць старонкі гістарычнай хронікі.

... На сцэне ў промні пражэктара на чарзе з'яўляюцца першыя камуністы Рудабелкі і адказваюць, як у страі на пераклічцы, — «Максім Ус. Застрэлілі легіянеры... у дваццатым. Адбіваўся да апошняга патрона»; «Лявон Адзінец. Загінуў у 42-м... Змагаўся ў мінскім падполлі»; «Максім Ляўкоў. У трыццаць сёмым», «Аляксандр Салавей. Загінуў у жніўні дваццатага... Прыкрываў абоз з раненымі. Нас было сямёра. Уланаў цэлы ўзвод...»

Героям наканавана не жыць. І тэатр, абвясціўшы пра гэта ў пачатку спектакля, ўскладняе сваю задачу — трымаць увагу гледача не фабулай, а мастацкім даследаваннем характараў, гераічных, трагедыйных непаўторных. Ды каб жа інсцэніроўшчыкі і рэжысура прытрымліваліся гэтага прынцыпу! Але яны не праявілі паслядоўнасці. Ведаючы, што драма вымагае сутычак, а сутычкі на сцэне — гэта сюжэт, Б. Луцэнка з калегамі разгалінавалі стрыжань хронікі і паспрабавалі аздобіць спектакль архаічнымі фабульнымі хадамі, упрыгожыць чуллівымі інтрыгамі, устаўнымі жанравымі сцэнкамі. Ілюстрацыі да тэмы атрымаліся. Часам сапраўды займальныя, хоць і вельмі ж аднaзначныя па сутнасці. Чалавечых жа характараў, адкрытых гэтым тэатрам і гэтымі выканаўцамі, у спектаклі няма.

У самым цяжкім становішчы апынуўся артыст Г. Гарбук, які па сваёй акцёрскай фактуры быццам бы і створаны для ролі Аляксандра Салаўя кіраўніка рудабельскіх бальшавікоў. Прататып героя меў сапраўдны талент народнага важака. І калі не заўсёды свядома, дык класавай інтуіцыяй і салдацкім вопытам «даходзіў» да самых складаных пытанняў рэвалюцыйнай барацьбы. Чалавек адной, усепаглынаючай страсці, гэты селянін выспяваў у тыглі вялікіх грамадскіх зрухаў і ўсім сэрцам успрыняў праўду свайго часу. Верны гэтай праўдзе з партыйнай адданасцю справе і рассыпае Салавей на добра падрыхтаванай глебе народнага рэвалюцыйнага ўздыму. Акцёр ведае, што яго герой блізкі да такіх вобразаў, створаных тэатрам і кіно, як Чапаеў, Вяршынін, Даніла Дрыль або Кошкін, і спрабуе іграць у гэтым плане. Па-артыстычнаму стыхійна ён прарываецца да характару чалавека, для якога першым запаветам унутранага маральнага кодэксу стала надзённае служэнне справе братоў па класу — і гэта яго духоўнае запатрабаванне, вышэйшае за асабістае шчасце. Прарываецца — але намаганні акцёра зрабіць гэта пафасам ролі разбіваюцца аб рыфы статычных банальнасцей і трафарэтных сцэнічных сітуацый, прызначаных для яго аўтарамі п'есы.

Калі вылушчыць з усяго сказанага і зробленага Салаўём на сцэне галоўнае, то яго функцыя ў драматургічных канфліктах спектакля будзе тое, што ён заўсёды «ўносіць яснасць» у спрэчкі. І не таму, што практычны сялянскі розум і рэвалюцыйны вопыт ягоны [illegible], не, драматургі абмалявалі Салаўя [illegible] — і толькі.

Напрыклад, з рэплік камітэтчыкаў мы даведваемся, што на Рудабелку «немцы пруць». Адзінец [illegible] «Ляксандр загадаў не наступаць!» Артысты Б. Уладамірскі (Максім Ус), В. Белахвосцік (Ляўкоў), Л. Дубашынскі (Васілевіч) і У. Кудрэвіч (Адзінец) робяць выгляд, нібы для іх герояў пытанне [illegible] рашэнне — яны крычаць, спрачаюцца, выбіраюць таго, хто заменіць Салаўя. А зала ім не верыць, бо здагадваецца, што Салавей абавязкова з'явіцца і зноў «ўнясе яснасць». [illegible] з галоўных прынцыпаў драмы — дае шчаслівую магчымасць раскрыць непаўторнасць жыццёвых матываў у паводзінах кожнага персанажа.

Салавей з'яўляецца. Крычыць на таварышаў, дакарае за тое, што збіраюцца прымаць зусім няправільнае рашэнне. Тыя разгублены. Як так — «У бой не ўвязвацца. Гэта не здрада!.. Хлопцы! Што ён плача...» і да чаго ж цікава тут іграць Г. Гарбуку «вытрымку»! Бо яму, [illegible] паведаміць пра рашэнне сёмага з'езда партыі. І адразу ўсе сярчаць здымаюцца. Драматычны [illegible] толькі набраў моцы, як адразу ж і згасае.

Адносіны рудабельцаў да Брэсцкага міру маглі б стаць разгорнутым эпізодам, у якім раскрыліся б даволі статычныя персанажы. Складаная палітычная сітуацыя [illegible] ярчэй выкрасаліся б іскры непадобных адзін да аднаго характараў людзей, для якіх пытанне [illegible] кароткі тэрмін замірэння з імі,— гэта пытанне іх жыцця і смерці. Зразумела, тэатр павінен быў прапанаваць максімальны такт у мастацкай расшыфроўцы індывідуальных адносін з боку Салаўя і яго паплечнікаў да такой рашучай меры. Жыццё ж падказвае, што былі сярод такіх людзей і прадстаўнікі «партызанскай вольніцы», і па-народнаму разважлівыя палітыкі ў ленінскім сэнсе слова, і зацятыя скептыкі...

Не абавязкова, зразумела, падганяць рудабельцаў пад тыя тыпы, на якія я намякнуў, але ж і пакідаць персанажаў у такіх драматычных умовах статычнымі прамоўцамі нельга, гэта не па-тэатральнаму. Тым больш, што ўвогуле, калі гаварыць строга, рудабельцы-камуністы выглядаюць схематычнымі персанажамі з масоўкі. Словы і ўчынкі адных з іх свабодна можна перадаваць другім — нічога ў сутнасці канфліктаў на сцэне не зменіцца. Аднімем, скажам, гармонік ад Максіма Уса, якому ён трапіў, відаць, толькі таму, што Б. Уладамірскі трохі ўмее перабіраць лады, і хай сабе веселуном-завадатарам стане Максім Ляўкоў, дык і артысты, што выступаюць у тых жа эпізодах, гэтага не заўважаць. Нават калі б Алеська (І. Дашкоўская) на адным са спектакляў раптам пакахала не Уса, а, напрыклад, Пракопа Малаковіча, актрысе не давялося б змяняць ні тэкст, ні тэмперамент, ні мізансцэны.

Стэрэатыпныя словы, якімі надзелены галоўныя персанажы «Рудабельскай рэспублікі» ў тэатры, настолькі спрошчаныя і прасталінейныя, што акцёры вымушаны даводзіць пазіцыі сваіх герояў з дапамогай не дужа пераканаўчых сродкаў — крыку, мітусні, браць «на горла». Гэта асабліва кідаецца ў вочы ў сцэнах, дзе Салавей з паплечнікамі спрабуюць весці ідэйныя дыскусіі з лагерам ворагаў. Ды якая яна, зрэшты, дыскусія, калі той жа Ермаліцкі-старэйшы фактычна толькі прыглядаецца да новай улады, узважвае і разлічвае, што яму рабіць. Адзінае злачынства, якое ён робіць на сцэне, гэта забарона дачцы «якшацца» з парабкам Іванам Кавалевічам А Салавей у час вяселля карыстаецца такой аргументацыяй — «Галавы не зносіш! І сынок не абароніць...»

У свой час, можа, і такія «дыспуты» былі дастатковымі, каб захапіць гледача. Не тое цяпер, праз пяцьдзесят гадоў пасля ўзнаўляемых на сцэне падзей. Сутычка паміж «нашымі» і «ворагамі» павінна весціся на больш высокім узроўні. Прыклады — раманы І. Мележа або С. Залыгіна, п'есы М. Шатрова.

Рэжысёр неаднаразова дае слова галасам з натоўпу, якія прызначаны іграць у спектаклі ролю хору. Размяшчаецца гэты натоўп-хор на ўзвышшы, пад якім у мізансцэнах-барэльефах застываюць члены Рудабельскага валаснога рэўкома. Пакуль камітэтчыкі маўчаць унізе, наверсе галасы з натоўпу ці то каменціруюць падзеі, ці то выказваюць хваляванні і клопаты рудабельцаў. Мой сусед-глядач сказаў, што гэта, мусіць, сімволіка — маўляў, тое, пра што зараз думаюць і клапоцяцца ў камітэце, услых гучыць на ўзвышшы. Сімволіка занадта ж прэтэнцыёзная і мала абгрунтаваная.

Безумоўна ўспрымаеш нешта іншае — натоўп на працягу ўсяго спектакля толькі скардзіцца на цяжкі лёс, толькі вінаваціць «мікітэт» за марудныя або паспешлівыя дзеянні, толькі чакае, калі ўжо тое ліхалецце мінецца. Аднойчы гэты хор-натоўп збіраецца вакол каталіцкай капліцы, у руках у кожнага — свечка. Мы чуем, як пад культавую музыку драматычна вымаўляюцца статыстамі скаргі, гучаць галашэнне, адчай. Магчыма, тэатр збіраўся паказаць, што ў рэвалюцыйную барацьбу былі ўцягнуты перадавыя слаі народа, а асноўная маса не адразу зразумела сэнс падзей... Гэта думка невыразная, і яна з'яўляецца ў гледача выпадкова — насуперак, відаць, намерам аўтараў.

Здзіўляе натоўп больш за ўсё нас у перадапошняй карціне — Б. Луцэнка даручыў яму ролю, да якой група статыстаў ніяк не падрыхтавана папярэднімі паводзінамі і словамі. «Масоўка» пачынае судзіць Ермаліцкага з хаўруснікамі... «імем Беларускай рэспублікі». Праўда, у натоўп уваходзіць і бедная сялянка з Рудабелкі Параска, ёй даручае Салавей судзіць ворагаў Савецкай улады. Але і Параска раней выступала паслухмянай выканаўцай парад і загадаў старшыні рэўкома, бо гэтая жанчына... кахае Салаўя.

Таму зала не можа адразу ж пагадзіцца з тым, што натоўп да гэтага трагедыйнага моманту набраўся духоўнай моцы, каб мець права на такім высокім грамадзянскім узроўні выступаць ад імя рэспублікі. Ды яшчэ і сюжэтная блытаніна. Вобраз Ермаліцкага абмаляваны Л. Рахленка з той мерай разважлівасці, што, калі здаецца, гэты кулак і заслугоўвае пакарання, дык не за тое злачынства, за якое яго судзяць. А каб расстраляць яго сына—Казіка, няма патрэбы склікаць усенародны суд. Што ж датычыцца астатніх «бандытаў», дык яны ўвогуле ўпершыню прадстаюць перад гледачом. «Ты забіў Якава Гошку?» — пытаюцца з натоўпу. А хто такі гэты Гошка, пры якіх абставінах ён быў забіты, хто яго забойца — разгублены ў віхурах падзей выпадковы чалавек з вінтоўкай ці заўзяты «контра», — гэтага мы не паспяваем зразумець. Высвятляецца, што «французскую вінтоўку» таму «першаму бандыту» (так названы персанаж) даў... Ермаліцкі. Калі? Навошта? Відаць, гэты выпадак спатрэбіўся тэатру для матывіровак, каб на адным памосце-эшафоце сабраць увесь лагер ворагаў. І трагедыйную сцэну суда народа ўспрымаеш як урачыста пастаўленае—чарговае ў спектаклі відовішча, пазбаўленае лагічнага апраўдання і мастацкай мэтазгоднасці ў гэтым тэатральным творы.

Падкрэслю — дэманстратыўна тэатральным. «Рудабельская рэспубліка» пастаўлена і іграецца так, што мы ўвесь час помнім — гэта тэатр. Даследавання рэальнага жыцця (ці ўсяго таго, што захавалі для нашчадкаў дакументы і ўспаміны рудабельцаў) прыёмамі сцэнічнага мастацтва аўтары і стваральнікі спектакля на чале з Б. Луцэнкам не даюць. Яны не здолелі заглыбіцца ў складанасць і супярэчлівасць абставін адлюстраванага часу. Перавага была аддадзена пратаптаным сцежкам. Перайманні, уплывы, запазычанні і рэмінісцэнцыі настолькі перабыталіся ў спектаклі, што меў, відаць, рацыю мой сусед, калі сказаў: «Ад Галубка і да Губарэвіча —усіх працытавалі». Ну, можа, і не цытавалі, але паўтарылі матывы бытавых меладрам, дзе вяселле батрака і багатай нявесты адбываецца насуперак волі заможных бацькоў, матывы выкрывальных драм, дзе змоўшчыкі (абавязкова за кілішкам самагонкі) складаюць злачынныя планы, асуджаныя на правал, камедыйныя сітуацыі, пры якіх які-небудзь Цярэшка-жартаўнік абавязкова «распрапагандуе» варожага салдата, як гэта робіць, скажам, Швандзя ў «Любові Яравой»...

Жанравая разнагалосіца ў спектаклі замінае гледачу ўспрымаць гэты сцэнічны твор як адзінае па задуме і выкананні відовішча. Ад старамодных чуллівых п'ес пра няроўнае каханне і да аперэтачных эпізодаў, ад плакатнага нават у знешнім выглядзе кулака-міраеда да трафарэтнага белага афіцэра з нагайкай у руцэ, які знаёма крычыць на ўвесь тэатр, што народ «трэба, пакуль не позна, паставіць у агloблі і паганяць, паганяць!» (выканаўца апошняй ролі Р. Філіпаў, як і Ермаліцкі — Рахленка, і Казік — Федароўскі, вымушаны калекцыяніраваць па рысачцы нешта архіўнае з кучы даўно адыграных, дзяжурных акцёрскіх штампаў) і да стылізаванай манументальнасці... «Усё» ёсць на сцэне!

Дзеянне спектакля адбываецца з лістапада семнаццатага па май дваццатага года, а персанажы паводзяць сябе так, быццам з таго моманту, як адкрылася заслона і да фіналу праходзіць тыдзень (нават адзенне на іх тое самае). І гэта — таксама адыход ад жанру хронікі. А гэтым словам — хроніка — вызначаны жанр спектакля. Дакументы гісторыі засталіся па-мастацку не расшыфраванымі, у сціслых пратакольных звестках не знойдзена тое, што магло б стаць сцэнічным эквівалентам жыццёвых фактаў. І тэатр траціць уладу над гледачом, прымушаючы яго сачыць за тым, **як** стварaюцца тэатральныя метафары, **якім чынам** усё зроблена на падмостках, наколькі ярка і нечакана трактуюцца рэжысурай самыя банальныя сітуацыі і персанажы з дапамогай эстэтычна несумяшчальных у адным спектаклі, разнародных пастановачных элементаў. Мабыць, таму і атрымалася, што ў ансамблі купалаўцаў на гэты раз няма ніводнай значнай акцёрскай работы-адкрыцця! Ужо сам па сабе гэты факт — незвычайнае здарэнне. І мы ў зале сумуем па іншым спектаклі — па тым, дзе нас перш-наперш хвалююць адказы на пытанні: **што** і **з кім** адбываецца. (Між іншым, так паставіў Б. Луцэнка, дэбютуючы ў купалаўскім тэатры, «Традыцыйны збор», і ўсе мы горача віталі яго ўменне самастойна «чытаць» драматычную літаратуру).

Стракатыя, пазбаўленыя матыв іровак драматургічныя хады вядуць да стылявой мазаічнасці ўсёй пастаноўкі «Рудабельскай рэспублікі». («Эклектыка, ты нас кранула сваім запыленым крылом», — успомніў я паэта).

У ігры акцёраў пераважаюць бытавыя інтанацыі і жанравакаларытныя фарбы — ва ўмоўных дэкарацыях А. Грыгар'янца выканаўцы спрабуюць з натуралістычным праўдападабенствам есці, курыць, піць, спяваць, размаўляць, падміргваць... А Б. Луцэнка тым часам будуе мізансцэны па-скульптурнаму абагульненыя, стылізаваныя. І так рэжуць слых сіпаватыя, «са слязой» ці «на шэпце», па-хатняму прыцішаныя ці крыклівыя, як на кірмашы, рэплікі статыстаў, сярод якіх мы бачым і вопытную актрысу Л. Шынко, і студыйца-пачаткоўца Б. Бруснікава. Ствараецца ўражанне, што ў адной кнізе-альбоме сабраны аматарскія здымкі з сямейнага альбома ўперамешку з напружанай графікай, без клопату пра суадносіны паміж імі.

Нагадаем у сувязі з гэтым адзін павучальны прыклад. У «Зямлі» Даўжэнкі была сцэна, дзе па хаце кідаецца голая сялянка, нявеста героя, — гэта было патрэбна рэжысёру, каб перадаць пратэст сэрца і плоці супроць трагічнай несправядлівасці — смерці любага. Эпізод гэты «не прымалі» не толькі пашлякі і ханжы, а і сябры Даўжэнкі. Каб перадаць шырокай метафарай трагедыйную тэму, нельга было паказваць голую жанчыну на фоне «літаральных» атрыбутаў хатняга побыту — рагача, цэбра, печы, лаўкі, абразоў. Натуральнасць абставін парушала вобразны сэнс кадраў. Нешта падобнае атрымліваецца ў «Рудабельскай рэспубліцы». Акцёры пакутліва шукаюць грунту для сваіх сцэнічных паводзін у тэксце роляў, хапаюцца за кожны зручны выпадак, каб, нарэшце дзейнічаць у адпаведнасці з жыццёвай логікай, а рэжысура вырашае ўсё то «пад Ахлопкава», то «пад Любімава», то «пад Эрына», узводзячы піраміды эфектных знешніх прыёмаў.

Арганічнай такая пастаноўка, зразумела, быць не можа.

Аўтары п'есы і пастаноўшчык у самыя драматычныя вузлы ў спектаклі завязалі другарадныя падзеі «Рудабельскай рэспублікі», нафантазіраваныя імі, а не дакументальныя. Інтрыгай, якая злучае ў нешта паслядоўнае ўсе эпізоды, стала гісторыя шлюбу былога парабка Івана Кавалевіча з Геляй Ермаліцкай, а чалавекам, які сваёй прысутнасцю нібы падтрымлівае адзінства месца дзеяння, стаў дзед Цярэшка, сыграны П. Кармуніным гэткім рудабельскім Шчукаром. Асноўныя ж канфлікты засталіся толькі як прычына для пастановачных эфектаў — замест акцёраў тут дзейнічаюць статысты, харальныя «крокі» музыкі А. Янчанкі заглушаюць тэкст, перагружаны і без таго рыторыкай.

Рэжысура імкнецца пераканаць нас, што на сцэне ставіцца зусім не хроніка і не дакумент, а гераічна абагульненае відовішча, дзе і не павінна быць месца для «шэрага бытавізму». Усё падначалена гэтым намерам. І на заднік праецыруецца абрыс геаграфічнай карты БССР, на якой успыхваюць то імёны герояў Рудабелкі, то чырвань сцяга і крыві, то цытаты з дакументаў той пары. Гэта, відаць, трэба зразумець у тым сэнсе, што адлюстраваныя на сцэне падзеі ўвасабляюць сабой нешта істотна характэрнае ўвогуле для гісторыі Беларусі. Не, не атрымалася і такое абагульненне!

Драма ёсць драма. Творчы эксперымент, — які я называю разведкай тэатра ў новую тэму, вартую ўвасаблення на сцэне, у новы пласт народнага жыцця,— паказаў, што не лічыцца з гэтым нельга. Паколькі п'еса не адбылася—а гэта бачыў Б. Луцэнка, — рэжысёр па-юнацку палемічна ўзяўся паставіць спектакль з дапамогай выпрабаваных тэатральных сродкаў і смелай выдумкі. Эксперымент удачай не ўвянчаўся.

Адзін выдатны рэжысёр некалі сказаў, што ён можа паставіць спектакль па...тэлефонным даведніку. Мінулі гады — і той жа рэжысёр падкрэсліваў, што творчы калектыў куды больш цікавы, чым адзінокая фігура нават самага віртуознага пастаноўшчыка. Ці ж трэба напамінаць, што творчы калектыў кожны раз у новай рабоце пачынаецца з аўтара п'есы, што спектакль пачынаецца з драматычнай літаратуры.

Барыс БУР'ЯН.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

АДРАС ТВОРЧАСЦІ

УЛ. АЛОЎНІКАВУ — 50

Сярод фатаграфій, якія захоўвае кампазітар, ёсць адна, асабліва дарагая яму. На фота Уладзімір Алоўнікаў дорыць Ганне Аляксееўне Нікалаевай — маці касманаўта Андрыяна Нікалаева — песню, прысвечаную герою космасу.

Было гэта ў красавіку мінулага года. Група дзеячоў беларускага музычнага мастацтва, якую ўзначальваў Ул. Алоўнікаў, прыехала ў Чувашыю для ўдзелу ў Днях беларускай музыкі. У разнастайнай і насычанай праграме творчых сустрэч і канцэртаў была адна сустрэча, якая ўсім запомнілася асабліва надоўга. У гэты халодны, дажджлівы дзень група выехала ў сяло Шаршэлы, на радзіму Андрыяна Нікалаева. І там беларускіх гасцей ад сэрца прывітала сціплая чувашская сялянка. Гэта была маці касманаўта.

Даўно задуманая песня «Блакітны акіян» аб тых, хто штурмуе космас, была напісана кампазітарам напярэдадні паездкі ў Чувашыю. І вось — яна ў маці. Напэўна, у Шаршэлах цяпер часта спяваюць «Блакітны акіян», сагрэты ўсёй цеплынёй пачуццяў яе аўтара.

Цеплыня шчырых пачуццяў — адна з галоўных рысаў творчасці Уладзіміра Уладзіміравіча Алоўнікава. Колькі песень гэтага кампазітара гучыць у розных краях — далёкіх і блізкіх! А ў нас, у Беларусі, мабыць, не сустрэнеш чалавека, які не спяваў бы песень Алоўнікава — маршавых, лірычных, піянерскіх, гумарыстычных... А пазыўныя сігналы Беларускага радыё—«Радзіма мая дарагая» — кожную раніцу мільёны слухачоў успрымаюць як вестку, што працоўны дзень рэспублікі пачаўся. Разам з Алесем Бачылам кампазітар стварыў гэтую патрыятычную песню, у якой перадаў пачуццё сыноўняй любві да Бацькаўшчыны. Патрыятызм, высокі грамадзянскі пафас, гарачы заклік да міру, светлая памяць аб героях, якія аддалі жыццё ў імя свабоды і шчасця народа, — такое асноўнае кола тэм і вобразаў песень Уладзіміра Алоўнікава.

У розных вайсковых званнях Уладзімір Алоўнікаў прайшоў па цяжкіх дарогах вайны з першых і да апошніх яе дзён — пачаў радавым артылерыйскага палка, закончыў капітанам у Вене ў дзень Перамогі. Гэта быў капітан-летуценнік: вабіла яго музыка. У гады вайны ў яго сэрцы жыла нязгасная прага творчасці, вялікая надзея на хуткае вяртанне да любімай справы — да музыкі. І калі, нарэшце, змоўклі гарматы, мара збылася — кампазітар пачаў расказваць пра тое, што бачыў і перажыў на вайне. Лёс аднапалчан, напружаныя дні і ночы атак і контратак, дарогі, пыл ды туман... Усё гэта дыктавала музыканту: пішы, ты не маеш права не пісаць! І адна за другой нараджаліся песні.

Іх ведаюць зараз у Беларусі ўсе: і тыя, для якіх вайна была суровай явай, і тыя, хто аб тым ліхалецці ведае толькі па кнігах, фільмах ды расказах старэйшых. «Песня аб Брэсцкай крэпасці», «Лясная песня», «Песня аб Даватары», «Песня аб Заслонаве», «Песня аб Карбышаве», песні аб капітане Гастэла, аб подзвігу салдата марской пяхоты Івана Сіўко і «Вечнай славы агонь»... Можна доўга пералічваць творы Алоўнікава, кожны з якіх стаў старонкай у беларускім музычным летапісе вайны.

Памяці герояў ваенных гадоў прысвечана і буйная работа Уладзіміра Алоўнікава — яго сімфанічная паэма «Партызанская быль», якая гучала ў розных гарадах краіны.

Тэма вайны... Яна і зараз хвалюе кампазітара, ёй прысвячае ён свае новыя песні. Аднак дваццаць пасляваенных гадоў яго творчай дзейнасці — гэта і дзесяткі песень аб сённяшнім дні, аб працоўных мірных буднях народа, аб яго працы ў імя міру на зямлі, у імя шчасця. Гэтыя песні таксама добра ведае рэспубліка. Сярод іх — асабліва папулярныя: «Даў слова — стрымай», «На Палессі гоман», «Песня аб партыі», «Марш аўтазаводцаў», «Спяём, сябры, спяём», «Пакаленні», «Песня маладых будаўнікоў Мінска». «Як у нас на трактарным», «Песня аб юнацтве»...

Песні, песні... Іх колькасць перавaліла ўжо за сто. Песні аб Радзіме, родным Мінску — «Радзіма мая дарагая», «Беларусь-радзіма», некалькі песень аб нашай сталіцы... Песні аб пагранічніках, аб воінах Савецкай Арміі, зноў песні аб вайне, аб партызанах... Лірычныя песні: «Я люблю», «Вечарам ясным», «Я нікому цябе не аддам», «Расцвіла чаромха бела», «Дзесьці ў пасёлку»...

Трывалыя творчыя сувязі кампазітара з беларускімі паэтамі: сярод аўтараў яго песень — М. Танк, П. Броўка, А. Бачыла, А. Астрэйка, А. Русак, К. Кірэенка, Э. Агняцвет, А. Лазнявы. Гэты музыкант вельмі патрабавальна і з мастацкай павагай ставіцца да паэтычнага слова, у ім шукаючы «рух думкі» і «рух пачуцця». Невыпадкова ж творы Алоўнікава мы помнім не толькі як мелодыі, здатныя ўсхваляваць і захапіць кожнага з нас, а і па тых радках, што сталі зачынамі або рэфрэнамі «Ой, бярозы ды сосны...», «Радзіма мая дарагая», «Канстанцін Заслонаў — наша слава, мужны, легендарны наш герой!» Музычная плынь твораў гэтага жанру вядзецца Алоўнікавым дакладна і непасрэдна, па рэчышчы, дзе арганічна зліваюцца паэтычны роздум былога воіна (падкрэсліваю— паэтычны, бо Уладзімір Уладзіміравіч пачынае пісаць твор, адчуўшы мастацкую своеасаблівасць і вобразную арыгінальнасць тэксту-задумы) і шуканні, непаўторнай музычнай мовы. Каб пераканацца ў гэтым, наўрад ці трэба рабіць музыказнаўчы аналіз,—варта толькі... заспяваць знаёмую песню!

Сапраўды, калі сустракаешся з прыхільнікамі таленту Алоўнікава, яны пачынаюць размову пра любімага кампазітара з выканання яго твораў. Гэта бывае і ў асяроддзі прафесіяналаў, і сярод шматлікіх аматараў.

Кампазітар плённа працуе і ў іншых музычных жанрах — дзве сімфанічныя паэмы («Партызанская быль» і «Нарач»), сімфанічная сюіта «Песні міру», сюіта для народнага аркестра «На Палессі», камерна-інструментальныя творы, хоры, рамансы, музыка для тэатральных спектакляў і кінафільмаў. І кожны раз — пошук самабытнага «слова» ў музычных маналогах.

Скінуўшы афіцэрскі шынель, Алоўнікаў не стаў «кабінетным» кампазітарам — не, яго вабіць жыццё, і ён ідзе на завод, да рабочых хлопцаў, узнімаецца на рыштаванні, бывае ў студэнцкіх кампаніях... Так, кампазітар павінен дакладна ведаць адрас сваёй творчасці! І гэта — характэрная рыса Алоўнікава-мастака. Ён яе развівае, культывіруе, гартуе. Адсюль, мабыць, яго здольнасць адказваць у музыцы на душэўныя запатрабаванні сучаснікаў.

Многа гадоў ён у якасці пазаштатнага намесніка дырэктара Мінскага аўтазавода кіраваў эстэтычным выхаваннем вялікага калектыву. Зразумела, многа зрабіў для развіцця мастацкай самадзейнасці. Дарэчы, гэтыя гады былі плённымі і ў сэнсе творчай садружнасці кампазітара з рабочым-сталяварам Казімірам Гляхейнгаўсам, на тэксты якога ён напісаў некалькі цікавых песень.

Рабочы дзень кампазітара Алоўнікава распісаны па гадзінах і мінутах. У Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, дзе ён з 1962 года працуе рэктарам, ён паглыблены ў клопаты выхавацеля. Кампазітар кіруе вялікім калектывам музычных педагогаў, які штогод дае рэспубліцы многія дзесяткі высокакваліфікаваных музыкантаў. Уладзімір Уладзіміравіч сам скончыў гэтую кансерваторыю ў 1941 годзе, перад самай вайной. Яго педагогамі былі прафесар В. Залатароў — па кампазіцыі і прафесар М. Бергер — па фартэпіяна. Дарэчы, ён выдатна валодае фартэпіяна, і ў час паказу сваіх песень заўсёды сам садзіцца за інструмент, а спевакі вельмі любяць выступаць з такім акампаніятарам— іх вабіць тэмперамент кампазітара, малады задор, вялікая захопленасць музыкай, энергія і страсны напал пачуцця, якія выпраменьвае гэта музыка...

Днямі кампазітар паказаў мне свае песні, створаныя ім у апошні час. Іх тэматыка, як заўсёды, вельмі разнастайная: гэта ўспаміны аб цяжкіх гадах Вялікай Айчыннай вайны («Сорак пяты» на словы М. Ясеня), песні аб мірных салдацкіх буднях («Вячэрняя прагулка на словы І. Лакштанава), аб нашай Беларусі («Вочы Беларусі» на словы Р. Барадуліна) і («Палеская святочная» на словы А. Русака), рамантыка моладзі («Паехалі, сябры!» на словы Р. Жбанкова) і шмат іншых.

Нядаўна закончана кантата на словы А. Вольскага «Усім піянерам равеснік і брат», прысвечаная памяці Марата Казея.

У кампазітара шмат творчых задум.

Паслязаўтра Алоўнікаву спаўняецца 50 гадоў. З іх каля трыццаці аддадзена мастацтву, музыцы. Кампазітар у росквіце творчых сіл.

Новых вам песень, Уладзімір Уладзіміравіч!

Алена РАКАВА.

ЦЕПЛЫНЯ ФАРБАЎ

МАЦВЕЮ БЕЛЯНІЦКАМУ — 60

1927 год. Другая ўсебеларуская выстаўка твораў выяўленчага мастацтва. Побач са спрактыкаванымі майстрамі ў ёй удзельнічае і васемнаццацігадовы выхаванец Віцебскага мастацкага тэхнікума Мацвей Беляніцкі. Ён паказаў гледачам невялічкі нацюрморт...

1968. Снежань. На рэспубліканскай мастацкай выстаўцы, прысвечанай 50-годдзю БССР і КПБ, экспануецца карціна аднаго са старэйшых беларускіх мастакоў Мацвея Захаравіча Беляніцкага «Паўстанне сялян». Яна прыцягвае ўвагу гледачоў не так сюжэтам (ён амаль хрэстаматыйны), не столькі кампазіцыяй (яна хутчэй традыцыйная), як усплёскам сакавітых фарбаў, якімі мастак перадаў атмасферу народнага абурэння ў перадкастрычніцкія гады, выбух народнага гневу...

Між гэтымі дзвюма работамі — творчы шлях мастака даўжынёю ў сорак гадоў.

Шырока вядомы карціны М. Беляніцкага «Лыжны спорт у Чырвонай Арміі», «Размініраванне», «М. І. Калінін сярод сялян», «Трывога», «Шкловыдзімальшчыкі», «Разгром Бабруйскай групіроўкі фашыстаў» і іншыя.

Але найбольш поўна ўдалося мастаку выказаць сябе не так у сюжэтна-тэматычнай карціне, як у пейзажы.

Мне пашчасціла трапіць у майстэрню Мацвея Захаравіча якраз у дні, калі ён рыхтаваў экспазіцыю персанальнай выстаўкі твораў, якая мае адбыцца сёлета ў сувязі з 60-годдзем мастака. Я пабачыў яго пейзажы розных часоў. Мастак паказаў таксама рэпрадукцыі сваіх твораў, якія цяпер ў пастаянных экспазіцыях музеяў.

На жаль, не захавалася работ з таго далёкага часу, калі М. Беляніцкі вучыўся ў Віцебскім мастацкім тэхнікуме, а пасля ў Маскоўскім мастацкім інстытуце — загінулі ў часе вайны.

У пейзажах, маляўнічых і разнастайных па матывах, мастак схільны да разважлівасці. Ён з асалодай захапляецца гармоніяй фарбаў роднай прыроды. «Бярозавы гай», «Асенні матыў», «Кастрычнік», «Батанічны сад», «Вясна» — у кожным з іх жыве родная прырода, таямнічая і чароўная. Рамантычным настроем прасякнуты «Старыя хаты», «Перад дажджом», «Мінскае мора», «Вёска», «Порт у Крыме».

М. Беляніцкі пазбягае знешніх эфектаў. Мала займаюць яго і фармальныя пошукі. У трывалых рэалістычных традыцыях, па-майстэрску проста і дасканала перадае ён паэзію звычайнага — букета кветак («Язмін», «Бэз»), бульбянага поля («Пейзаж са сланечнікамі»), заснежанай дарогі («Зімовы вечар»). Мастак стварае ў палатне на дзіва паэтычную атмасферу, у якой самы просценькі матыў становіцца значным. Асабліва гэта датычыць гарадскіх пейзажаў.

Вось, напрыклад, новыя гмахі побач са старымі хацінамі на карціне «Ускраіна забудоўваецца». Не, гэта не толькі захапленне перамогай будаўнічай індустрыі, не толькі кантрасты колераў. Тут і адбітак здзіўлення, захаплення жыццём, яго імклівасцю. А вось зімовы дворык дзіцячага сада. Некалькі малых, няўклюдных, як медзведзяняты, ходзяць па снезе. Дзень марозны, а ўсё навокал — такое празрыстае, такое пяшчотнае... А на суседнім палатне—дахі і агні начнога горада, калі на небе маладзік, калі зоркі свецяць і на людзей сон не ідзе... Настрой гэтых пейзажаў аптымістычны. Яны—аб'ёмныя, паўнакроўныя. Пачуцці — не ў намёках, а з усёй шчырасцю, калі — сэрца насцеж.

Невыпадкова напісаў гэты захоплены прыродай мастак серыю карцін пра Белавежскую пушчу. Яна ўяўляецца мне паэмай пра шчодрасць прыроды, пра яе поўнае хараства жыццё. Патрэбны выдатнае ўмельства рысавальшчыка, добрае пачуццё кампазіцыі, каб дасканала раскрыць адмысловую прыгажосць адвечнай пушчы, характары яе жыхароў — самаўпэўненасць дагістарычнага зубра, высакароднасць лася, злосную нецярпімасць дзіка, пяшчотнасць аленя, недаверлівасць цецерука.

У творчым актыве М. Беляніцкага і карціны на гістарычныя сюжэты: «Першы арышт Якуба Коласа», «Паўстанне рамеснікаў у Магілёве».

Пра новыя свае задумы мастак гаворыць скупа — задуманы і пішуцца некалькі жанравых карцін. Ведаючы створанае ім, можна ўпэўнена спадзявацца, што ў новых работах мы адчуем і фарбаў хараство, і цеплыню душы мастака — сціплага, натхнёнага, працаздольнага, поўнага маладога творчага запалу.

К. ТАРАСАЎ.

Аўторак, 14 студзеня 1969 года

ЛЯ ВЫТОКАЎ БЕЛАРУСКАЙ ПАЭМЫ

Беларускай літаратуры XIX стагоддзя не дужа шанцавала на даследчыкаў. Першыя яе даследчыкі — Я. Карскі, М. Гарэцкі, Р. Зямкевіч — вымушаны былі пачынаць са збору і сістэматызацыі фактаў і таму яшчэ не змаглі ўзняцца да эстэтычнага аналізу літаратурных з'яў. У 30-я гады вульгарныя сацыёлагі, па сутнасці, закрэслівалі ўсю беларускую літаратуру XIX стагоддзя, навешвалі на яе галоўных прадстаўнікоў ярлыкі «шляхоцкіх рэвалюцыянераў». І як бы ў піку гэтай тэндэнцыі пазней з'явілася імкненне штучна ўзвысіць здабыткі XIX стагоддзя, абавязкова «дацягнуць» кожны твор да ўзроўню крытычнага рэалізму, а кожнага пісьменніка — да рэвалюцыйнага дэмакрата ці хаця б проста дэмакрата.

Канкрэтна-гістарычны падыход да складаных з'яў мінулага пачаў пераважаць толькі ў сярэдзіне 50-х гадоў. У працах В. Барысенкі, М. Ларчанкі, С. Майхровіча ўпершыню была дадзена навуковая канцэпцыя літаратурнага працэсу ў XIX стагоддзі. Затым не адну новую старонку мінулага адкрылі і асэнсавалі С. Александровіч, І. Бас, Г. Кісялёў, І. Навуменка, А. Семяновіч. Дзякуючы ім цяпер мы ведаем куды больш імён і твораў XIX стагоддзя, чым ведалі яшчэ гадоў дзесяць назад. І ўсё ж нігілістычнае стаўленне да беларускай літаратуры XIX стагоддзя заўважаецца і сёння. У крыху завуаляваным выглядзе, а то і яўна сцвярджаецца, што паколькі яна не дала чалавецтву значных мастацкіх каштоўнасцей, то літаратура гэтага перыяду не варта і ўвагі сур'ёзных даследчыкаў.

У тым, што такія адносіны да беларускай літаратуры XIX стагоддзя як да літаратуры «непаўнацэннай» не маюць пад сабой ніякіх падстаў, добра пераконвае і кніжка М. Лазарука «Станаўленне беларускай паэмы».

Даследчык не ўтойвае, што той матэрыял XIX стагоддзя, з якім ён мае справу, часта з'яўляецца «мяккім», «кволым», што працаваць з ім куды цяжэй, чым з «дабротным» матэрыялам. Але тым не менш гэты матэрыял даў аўтару магчымасць зрабіць цікавыя назіранні і тэарэтычныя абагульненні, устанавіць, што за вельмі сціплымі і колькасна небагатымі творамі гэтай літаратуры «хаваюцца складанейшыя акалічнасці і ўмовы тагачаснага грамадскага і культурнага жыцця, барацьба розных тэндэнцый, поглядаў на беларускі народ, яго мову, на будучыню беларускай культуры».

Аўтар слушна акцэнтуе ўвагу на тым, што вонкава «прымітыўныя» творы тагачаснай літаратуры ствараліся людзьмі добра адукаванымі — Паўлюк Багрым быў сярод іх выключэннем — і што гэты «прымітывізм» тлумачыцца не нізкай эстэтычнай культурай пісьменнікаў, а іх арыентацыяй на малапісьменнага селяніна.

Манаграфія М. Лазарука дае паглыблены эстэтычны аналіз беларускай літаратуры XIX стагоддзя, яе **жанрава-стылявых** асаблівасцей. М. Лазарук зрабіў гэта ў дачыненні да жанру паэмы, які ён лічыць «адзіным скразным жанрам» дарэвалюцыйнай беларускай літаратуры.

Свой разгляд беларускай паэмы XIX стагоддзя даследчык пачынае са спробы даць характарыстыку самога жанру, вызначыць перадумовы станаўлення беларускай паэмы. Можна згаджацца або не згаджацца з вызначэннем паэмы як жанру патэтычнага, але трэба прызнаць, што тэарэтычныя разважанні аўтара вызначаюцца паслядоўнасцю і аргументаванасцю. Прадбачачы пярэчанне, што побач з патэтычнай, узнёслай існуе і парадыйна-сатырычная, бурлескавая паэма, даследчык называе яе паэмай «навыварат», «антыпатэтычнай» пародыяй на «высокую» паэму. Асноўныя рысы паэмы (спалучэнне эпасу з лірыкай, сінтэтычнасць у мастацкім паказе жыцця, схільнасць да філасафічнасці, да «вечных» тэм) цікавяць М. Лазарука не ўвогуле, а ў канкрэтным дачыненні да гісторыі беларускай паэмы. Яна невыпадкова нарадзілася іменна ў першай палове XIX стагоддзя, калі ўзмацніўся працэс фарміравання беларускай нацыі. Жанр паэмы якраз найбольш поўна задавальняў патрэбы народа, які тады імкнуўся «ўсвядоміць свае гістарычныя, нацыянальныя задачы».

Станаўленне беларускай паэмы, сцвярджае даследчык, гэта ў першую чаргу «станаўленне ў ёй патэтычнага, пафаснага, страснага, гераічнага, грамадзянскага элемента, выпрацоўка шырокага погляду на рэчаіснасць, высокіх эстэтычных уяўленняў, складванне паняцця аб узвышаным». У сваёй эвалюцыі беларуская паэма XIX стагоддзя «ішла ад полюса, супрацьлеглага патэтыцы, — камічнага бурлеска — да высокай патэтыкі праз прамежкавыя звенні». Прасочваючы гэту эвалюцыю на канкрэтных фактах, аўтар адначасова паказвае, як адбывалася станаўленне героя беларускай паэзіі, які ад «фігуры праставата-камічнай або расслаблена-сентыментальнай эвалюцыяніраваў у напрамку да гераічнага характару, станавіўся асобай гераічнай». А гэта — магістральны шлях развіцця беларускай дакастрычніцкай літаратуры.

Услед за існуючай традыцыяй М. Лазарук дзеліць беларускую літаратуру XIX стагоддзя на тры перыяды — да 40-х гадоў, 40—50-ыя гады і ад 60-х да канца стагоддзя. Адначасова гэта тры этапы развіцця беларускай паэмы — ад прыземленага, бурлескава-натуралістычнага ўзнаўлення жыцця ў «Энеідзе навыварат» і «Уваскрэсенні Хрыстовым» праз рамантычна-фальклорнае і этнаграфічнае яго асэнсаванне ў Дуніна-Марцінкевіча да рэалізму.

У раздзеле «Паэма ў стылі бурлеска» М. Лазарук у многім па-новаму вызначае складаную радаслоўную беларускіх твораў першага, бурлескавага перыяду. Яны маюць прамое дачыненне і да фальклорных традыцый, і да традыцый старажытнай беларускай літаратуры, і да здабыткаў суседніх літаратур — рускай, польскай і ўкраінскай. Нельга не пагадзіцца з аўтарам у тым, што бурлескавыя творы былі параджэннем эпохі класіцызму, у некаторай ступені сатырай на яго.

Найбольш значны твор бурлескавага перыяду — «Энеіда навыварат». У манаграфіі ўпершыню падрабязна прасочана, як у гэтым творы спалучаюцца кніжная і вусна-паэтычная тэндэнцыі. Канкрэтызуецца час напісання паэмы. У адрозненне ад аналагічных паэм Осіпава і Катлярэўскага ў «Энеідзе навыварат» пратэст супраць феадальнай рэчаіснасці больш рашучы і адкрыты.

Акрамя «Энеіды навыварат» да бурлескавага этапу ў развіцці беларускай паэмы М. Лазарук адносіць «Рабункі мужыкоў» Я. Баршчэўскага. Агульнае паміж гэтымі творамі несумненна ёсць (схільнасць да бытавога гумару, грубага камікавання). Аднак калі ў выпадку з «Энеідай навыварат» даследчык вёў аналіз строга гістарычна, то тут, як і ў некаторых іншых мясцінах кнігі, адчуваецца імкненне ўціснуць жывы літаратурны факт у загадзя скансруяваную схему.

Па-першае, наўрад ці можна верш, ад якога захаваліся толькі 94 радкі, разглядаць як «спробу ў жанры паэмы». Па-другое, у даследаванні, па-мойму, няправільна вызначаны змест і ідэйны пафас «Рабункаў мужыкоў». Імкнучыся неяк «рэабілітаваць» гэты супярэчлівы твор, М. Лазарук ставіць у заслугу аўтару, што тэмай яго ён узяў «сялянскі бунт супраць памешчыка», падвергнуў «вострай сацыяльнай крытыцы» «сацыяльны антаганізм», хаця пры гэтым і сказіў праўду аб сялянскім бунце, асудзіў яго. Ва ўсім гэтым даследчык бачыць «не адзіны ў гісторыі літаратуры парадокс, калі кансерватыўны пісьменнік-рамантык падыходзіў да паказу вострых сацыяльных канфліктаў свайго часу»... Калі ісці ўслед за аўтарам, сапраўды атрымоўваецца супярэчнасць, парадокс: пісьменнік-кансерватар востра крытыкаваў прыгонніцкую рэчаіснасць у творы, які... асуджае сялянскі бунт!

Аднак калі падысці да «Рабункаў мужыкоў» з канкрэтна-гістарычных пазіцый, мы пабачым, што ніякага парадоксу тут няма. Нельга прыпісваць Баршчэўскаму тое, што не ўваходзіла ў яго мэты. У «Рабунках мужыкоў» ён апісаў **канкрэтны** выпадак, які адбыўся на Віцебшчыне, у маёнтку Шнітаўка, у час Айчыннай вайны 1812 года. Гаспадар маёнтка Маліноўскі, як і значная частка беларускай шляхты, не скарыўся акупантам, пайшоў «у лес». Каб адпомсціць Маліноўскаму, французы падгаварылі сялян абабраць маёнтак. «Рабункі» ўзначаліў лакей Мінка з яўна не мужыцкім «пузам, як барабан»... Што павінен быў зрабіць Баршчэўскі з такім жыццёвым матэрыялам? Непатрыятычна пахваліць інспіраваны чужаземцамі рабунак? Убачыць у звычайных «рабунках» свядомы ці стыхійны сялянскі бунт? Зразумела, не. Мы можам «папракнуць» Баршчэўскага за тое, што ён не ўзняўся над канкрэтным фактам да мастацкага абагульнення, але не маем права асуджаць яго за негатыўныя адносіны да гэтага факта.

І яшчэ адна яўная націяжка, звязаная з асобай Баршчэўскага. У яго творчасці аўтар манаграфіі бачыць тры этапы: ранні, калі паэт стаяў на ліберальных пазіцыях, разам з польскімі пісаў і беларускія творы, 1840—1846 гады, калі выдаваліся «Незабудка» і «Шляхціц Завальня», і апошнія пяць год, калі Баршчэўскі стаў пісаць толькі на польскай мове і захапіўся містыкай. Але такая схема (ад лібералізму да кансерватызму, ад беларускіх да выключна польскіх твораў) не адпавядае фактам. У спадчыне Баршчэўскага найбольш радыкальнымі з'яўляюцца якраз творы, уключаныя ў зборнік 1849 года, дзе ярка бачны станоўчы ўплыў прагрэсіўнага польскага рамантызму. Па-другое, мы не можам адвольна датаваць беларускія вершы «Чым жа твая, дзеванька, галоўка занята» і «Гарэліца» пачаткам 40-х гадоў. Мы толькі ведаем, што яны былі апублікаваны ў 1843 годзе, і не ведаем, калі былі напісаны. Не ведаем таксама, ці пісаў Баршчэўскі па-беларуску ў апошнія гады жыцця. Такім чынам, гаварыць аб рэгрэсе ў творчасці Баршчэўскага ў нас няма пакуль што ніякіх падстаў...

Новы этап у развіцці беларускай паэмы М. Лазарук датуе 40—50 гадамі XIX стагоддзя, калі бурлеск ужо стаў тормазам у развіцці літаратуры, ператварыўся ў «недарэчнае камікаванне» і насмешку з простага чалавека («Тэатр»). Літаратура вымушана была пераадольваць бурлескава-травестыйную традыцыю. Багрым, Чачот, а за імі Марцінкевіч тварылі ўжо на іншай, рамантычна-фальклорнай аснове. Новая тэндэнцыя стварыла шырокую магчымасць для збліжэння літаратуры з народна-песеннай і фантастычна-казачнай творчасцю, для пранікнення ў яе лірычных, песенных матываў, сюжэтаў, рытмаў. У літаратуры пачалі дамінаваць прынцыпы рамантычнай паэзіі, якая своеасабліва спалучалася з этнаграфізмам. Праўда, агаворваецца даследчык, рамантычны погляд на жыццё быў на шляху да рэалізму нібы крокам назад у параўнанні з цвярозым поглядам у «Энеідзе навыварат». Але, пераадольваючы бурлескавы стыль ранейшых твораў, паэзія Марцінкевіча рыхтавала глебу для рэалізму як вышэйшай ступені мастацкай творчасці.

У беларускім літаратуразнаўстве ўжо даўно вядуцца спрэчкі вакол творчага метаду Дуніна-Марцінкевіча. Свой уклад у вырашэнне гэтага пытання ўносіць і М. Лазарук. Яго разважанні палемічна накіраваны супраць тых, хто, жадаючы штучна «ўзвысіць» Марцінкевіча, абавязкова падцягваў яго творы да крытычнага рэалізму. Трэба пагадзіцца з аўтарам, што Марцінкевіч многае губляе, калі падыходзіць да яго творчасці з пазіцый рэалістычнай паэтыкі. Затое гэты пісьменнік многае выйгрывае, калі разглядаць яго на фоне класіцызму, сентыменталізму і рамантызму, на фоне асветніцкага рэалізму, элементы якіх непаўторна спалучыліся ў творчасці Марцінкевіча ў выніку таго, што ў беларускай літаратуры назіралася некаторая «асінхроннасць», «часовая зрушанасць пэўных з'яў» у параўнанні з іншымі літаратурамі.

Многа цікавых і арыгінальных разважанняў у заключным раздзеле манаграфіі, прысвечаным паэме «Тарас на Парнасе». Аўтар разглядае гэты твор на фоне рускай літаратуры сярэдзіны мінулага стагоддзя і па розных ускосных прыкметах датуе яго не 1843 годам, як гэта рабілася раней, а сярэдзінай 50-х гадоў, калі ўжо не было ў жывых усіх названых у паэме рускіх класікаў. Што ж, радок «дарога гэта з таго света вядзе прамою на Парнас» сапраўды дае падставу для такой гіпотэзы. Але толькі для гіпотэзы, а не катэгарычнага сцвярджэння, якое робіць М. Лазарук. Дарэчы, раней за яго такую гіпотэзу выказаў у друку (у прадмове да «Выбраных твораў» XIX стагоддзя) Ул. Казбярук. Аднак у манаграфіі чамусьці няма адпаведнай спасылкі. Апошні раздзел вызначаецца залішняй катэгарычнасцю, недастатковай абгрунтаванасцю некаторых высадаў і абагульненняў.

М. Лазарук спыніўся на сярэдзіне мінулага стагоддзя, калі ў беларускай паэме ўсё яскравей пачыналі праяўляцца рэалістычныя рысы. Хочацца выказаць пажаданне, каб даследчык з такой жа грунтоўнасцю і дасведчанасцю паказаў, як беларуская паэма развівалася на новым, рэалістычным этапе.

А. МАЛЬДЗІС.

М. Лазарук. «Станаўленне беларускай паэмы». Выдавецтва «Навука і тэхніка». Мінск. 1968.

НАВІНКІ КНІЖНАЙ ГРАФІКІ

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Беларусь»: «Новая зямля» Я. Коласа (мастак Г. Паплаўскі), «Выбранае» К. Буйла (мастакі М. і У. Басалыгі), «На берагах Нявы» І. Гурскага (мастак М. Бельскі), «Пажарніца» У. Паўлава (мастак М. Пракапенка).

ПЕСНЯ АБАРВАЛАСЯ РАНА

ДА 100-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ АДАМА ГУРЫНОВІЧА

Сто гадоў мінула з таго часу, калі нарадзіўся Адам Гурыновіч — таленавіты паэт, інжынер і адзін з самых першых беларускіх марксістаў. Ён паходзіў з дробнай шляхты Вілейскага павета. Пасля заканчэння Віленскага рэальнага вучылішча паступіў у Пецярбургскі тэхналагічны інстытут. Паэт працаваў у галіне ўдасканалення і рацыяналізацыі паравозаў. Навукова-тэхнічныя даследаванні Гурыновіча цаніліся вельмі высока і павінны былі прынесці вялікую карысць. Але ў час арышту яны былі канфіскаваны разам з іншымі рукапісамі ахранкай і аддадзены забыццю ў Петрапаўлаўскай крэпасці, як у свой час і славутая тэорыя паветраплавання, распрацаваная народавольцам Кібальчычам.

Рана абарвалася прыгожа пачатае жыццё юнага паэта. Ён памёр у 1894 годзе. Яму было толькі дваццаць пяць гадоў. А між тым ён паспеў ужо добра азнаёміцца з марксісцкай літаратурай. Аб гэтым можна меркаваць па аўтарах і назвах кніг, якія паэт просіць у сваёй сяброўкі С. Пяткевіч дастаць і выслаць яму ў Пецярбург. Паэт просіць яе здабыць у Лондане і Жэневе перш за ўсё творы Маркса, Энгельса, Пляханава, Бебеля, Лібкнехта, Веры Засуліч і іншых вядомых тады тэарэтыкаў і папулярызатараў марксізма. Усё гэта тэарэтычнае багацце неабходна было для рэвалюцыйнага студэнцкага гуртка, якім кіраваў Адам Гурыновіч. Палітычныя мэты яго дзеяння заключаліся, паводле прызнання самога паэта на следстве, у тым, каб «распаўсюджваць у асяроддзі рабочых і сялян творы сацыяльна-дэмакратычнага зместу», гэта значыць, навуковага сацыялізму.

Ён пакінуў прыкметны след у беларускай рэалістычнай літаратуры другой паловы XIX стагоддзя. І хоць пры жыцці творы яго, як і Тапчэўскага, Абуховіча і многіх іншых тагачасных пісьменнікаў, нідзе не друкаваліся, яны былі шырока вядомы, бо распаўсюджваліся ў шматлікіх рукапісных копіях.

Вершы Адам Гурыновіч пачаў пісаць рана, яшчэ будучы вучнем рэальнага вучылішча. Пісаў ён многа, прытым на трох мовах: беларускай, рускай і польскай, якімі ў аднолькавай меры валодаў дасканала. Яго літаратурная спадчына досыць значная, але не ўся сабрана і, на жаль, да гэтага часу не выдадзена асобнай кніжкай. Дастаткова ўспомніць, што толькі ў час арышту ў паэта было адабрана восем рукапісных сшыткаў арыгінальных твораў, якія і сёння яшчэ не знойдзены.

Але, на шчасце, не ў адных гэтых сшытках была мастацкая і публіцыстычная творчасць паэта. Сёе-тое ўсё ж захавалася. Вось вядомыя і невядомыя творы пісьменніка: «Да Мацея Бурачка», «Што ты спіш, мужычок», «Бор», «Вясна», «Дажніва», «Вечна рэвалюцыйны дух», «Каток», «Рыбак», «Перш душылі паны» і многія, многія іншыя, сярод якіх «Дзядзька Антон» вызначаецца рэвалюцыйным зместам і рэзка выяўленым крытычна-рэалістычным напрамкам.

Адам Гурыновіч многа перакладаў на беларускую мову. Лепшыя з яго перакладаў — «Вялля» Адама Міцкевіча, «Рэха» А. Пушкіна, «Мароз, Чырвоны нос» М. Някрасава, «Восень» А. Талстога, «Вясна» Каспровіча, «З гадоў голаду» Э. Ажэшка.

Сваёй рэвалюцыйнай інтуіцыяй і сэрцам паэта Адам Гурыновіч глыбока адчуваў гістарычную неабходнасць барацьбы супраць эксплуататарскага ладу, цемры і няволі. Ён быў вучнем Ф. Багушэвіча, з крытычна-рэалістычнай школы якога выйшаў як мастак. Паэт з удзячнасцю звяртаўся да свайго настаўніка:

Дзякуй табе, браце Бурачок Мацею,
За тое, што ў сэрцы абудзіў надзею.
Што між братоў нашых знаходзяцца людзі
З кахаючым сэрцам і баляшчай грудзяй.

Дзякуй табе, браце, і за тыя словы,
Што ўспомнілі звукі нашай роднай мовы.
Бяры, браце, дудку, наладзь і жалейку,
Няхай песнь смутная ідзець у калейку
І будзіць у сэрцы мысль аб лепшай долі,
Якой мы не зналі дагэтуль ніколі.

Вобраз народнай нядолі праходзіць праз усю беларускую паэзію XIX стагоддзя. У Гурыновіча ён знаходзіць па-свойму паэтычнае асэнсаванне, яму адnаму ўласцівае мастацкае выяўленне. Паэт надае гэтаму вобразу глыбокі сацыяльны сэнс. Яго неспакойная думка шукае адпаведных сродкаў вобразнага ўвасаблення. І калі паэзія ёсць, на думку Гурыновіча, праўда жыцця, дык няма больш пачэснай ролі для пісьменніка, чым пранікненне сваім сэрцам у яе неспазнаныя глыбіні.

Раней, кажа паэт, шляхта рабавала народ. Цяпер, разам з панамі, рабуюць людзей працы капіталістычныя прадпрымальнікі:

А ні той, а ні сёй
Не далі нічога...
Нашу ж працу ў свой
Кашэль пахавалі.

У яднанні народных рэвалюцыйных сіл бачыць паэт заруку перамогі над эксплуататарамі людзей працы:

Няхай хлопцы ўсе
Збіраюцца кучай,
У таком хаўрусе
Станемся мы тучай,
Што дождыку дасць
У нашай злой долі,
Дух падойміць у нас,
Як рунь у тым полі,
А з гэтай тучы, як гром
Сярод летняй ночы,
Загручыць усім панам
Загуба ў вочы.

Лёгка пераканацца, што Адам Гурыновіч — талент арыгінальны, самабытны. Ён ішоў ад народнай вусна-паэтычнай творчасці:

А пайду ж я, маці,
У поле жыта жаці!
Жыта зелянеіць,
Колас наліваіць;
Вецер з ніўкі веіць —
Жнеяк прызываіць...

Заўчасная смерць Адама Гурыновіча на дваццаць пятым годзе жыцця спыніла так плённа пачатую яго паэтычную творчасць. Ён не паспеў здзейсніць нават невялічкай часткі сваіх творчых планаў і задум. Але і тое, што зроблена ім, застаецца ў гісторыі роднай літаратуры.

С. МАЙХРОВІЧ.

З ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

В. ЦВІРКО. СКАЗ АБ НЕМАНЕ. (Масла).

ПРЭМІІ ЧАСОПІСА «ДРУЖБА НАРОДОВ» ЗА 1968 ГОД

Рэдкалегіяй часопіса «Дружба народов» прысуджаны прэміі 1968 года за лепшыя аповесць, апавяданне, нарыс і цыкл вершаў аб сучаснасці, за лепшы мастацкі пераклад і за лепшы артыкул аб праблемах развіцця шматнацыянальнай савецкай літаратуры.

Прэміі прысуджаны наступным аўтарам.

Адна першая прэмія: М. Шагінян — за нарыс «Каляды ў Сарэнта» (№ 11); Ю. Смуулу — за «Маналогі» (№ 10) — па 450 рублёў кожнаму.

Дзве другія прэміі:

Ю. Смолічу — за «Апавяданне пра неспакой» (№№ 2—5) і М. Стральцову — за аповесць «Адзін лапаць, адзін чунь» (№ 3) — па 300 рублёў кожнаму.

С. Дзяргаю — за цыкл вершаў «Жыццю кожны крок прысвячаю» (№ 10); Р. Лубкіўскаму — за цыкл вершаў «Грымовае дрэва» (№ 11) — па 300 рублёў кожнаму.

Тры трэція прэміі:

В. Кайяку — за апавяданне «Д'ябал» (№12); Г. Карабельнікаву — за артыкул «На пераклічцы гадоў» (№ 4) — па 150 рублёў кожнаму;

А. Багачураву — за нарыс «Выпраўванне акіянам» (№ 9); І. Аузіню — за артыкул «Трыццацігадовыя вочы» (№ 6) — па 150 рублёў кожнаму;

А. Тажыбаеву — за цыкл вершаў «Новая лірыка» (№ 4), М. Луконіну — за пераклад вершаў А. Тажыбаева — па 150 рублёў кожнаму.

ШМАТТЫРАЖКА ПРАВОДЗІЦЬ КОНКУРС

Рэдакцыя шматтыражнай газеты трэста № 16 «Нафтабуда» «Знамя новостройки» правяла літаратурны конкурс на лепшы твор, прысвечаны ваенна-патрыятычнай тэме.

Грашовымі прэміямі ўзнагароджаны апавяданні Арсена Войтава «Лейтэнант сувязі», нарыс брыгадзіра будаўнічага ўпраўлення № 6 Васіля Купчына «Двойчы ўваскрэсшы», вершы Івана Стадольніка «Балада пра сэрца» і «Бацькава памяць», электразваршчыка Наваполацкага завода жалезабетонных вырабаў Юрася Касцюка «З цаліннага сшытка» і «Балада аб дзевятнаццацігадовым».

К. КРУПКО,
рэдактар газеты «Знамя новостройки».

НАШ някруглы СТОЛ

Пародыі — эпіграмы — усмешкі

Язэп ТАЎШЧЭЗНЫ

ЦАГЛІНА

Мікола КАПЫЛОВІЧ

— Жык-жык! — сыкалі на лузе косы.

— Жжык, жу-жжык! — боўтаючыся, свідравалі паветра жукі.

Дзень быў як дзень — спякотны, цвярозы.

Менавіта з таго дня ўбачыў я яе.

Убачыў — і соладка, млява засяродзілася сэрца.

— Бачыш? — шэптам спытаўся я ў сябра, з якім разам прыехаў з горада на летнія канікулы ў сваю вёску — духмяную, крамяную, цагляна-драўляную. Няма ў ёй універсітэта, але людзі жывуць і тут, бо людзі, як даведаўся я на лекцыях ва універсітэце, жывуць скрозь.— Бачыш? — дрыготкім голасам паўтарыў я.— Яна. І яно.

— Бачу, дык што? Цагліна. Рудая, пабітая.

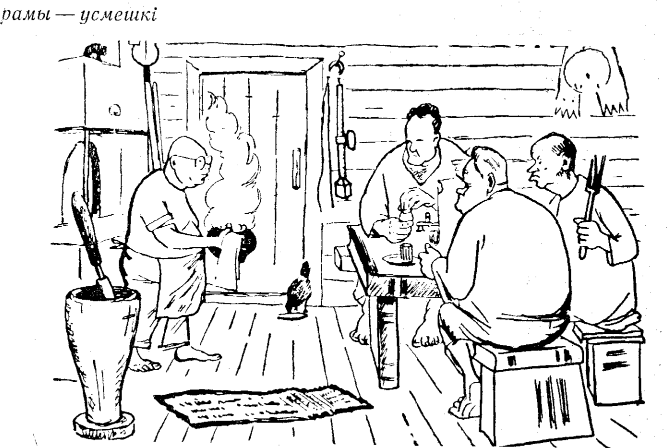
Пабітая цагліна... І гэта гаварыў ён, мой сябар і лепшы вучань прафесара Квачанкі, ён, удастоены універсітэцкага медалю за курсавую работу «Сялянскі пачатак у раманах Рэмарка»!

— Бачыш, дзеду? — адвячоркам пытаўся я ў 107-гадовага дзеда Халімона, які так доўга жыў, што, пэўна, пачынаў жыць спачатку бо ўпаў у дзяцінства.— Вунь тую...

— Чагліна, — прашэмкаў дзед Халімон,— чагліна пашарод вёшкі. Пэўне ш нейкі лайдача абраніў. Убраў бы ты яе, Міколка, і ўшо...

Смутак і замілаванне адчуваў я тае начы, беручыся на сон. Замілаванне — ад сустрэчы. Смутак — з таго, што ні адукаваны сябар, ні мондры дзед Халімон не азналі радасці маёй, майго хвалявання.

Не цагліну — кароткае апавяданне раптам убачыў я а таго спякотнага дня на вясковай вуліцы-дарозе...

ЗЯМНОЕ ПРЫЦЯГНЕННЕ. (Пілíп Пестрак, Янка Брыль, Максім Лужанін, Кандрат Крапіва). Сяброўскі шарж М. ЛІСОЎСКАГА.

Георгій ЮРЧАНКА

ЯК ЖА ЗЛАВІЦЬ?

Лянíва буду ў хмарнай золі
Шукаць ружовага каня.
. . . .
Яшчэ ніякі ў свеце рыцар
Не гарцаваў на тым кані.

Хведар ЖЫЧКА

Забуду ўсё — пунцовы ветразь,
Ялбот, пасаджаны на мель,
Марскім прасоленыя ветрам
Ван-трапы, ванты і гафель.

Па сон-траве, па кменным шчасці
Пайду, прачнуўшыся да дня,
Сваёй каханцы ў белым плацці
Злаўлю ружовага каня.

Там, дзе зарніцы цемру ліжуць,
Дзе водар мяты не прымгне,
Між канематак, масцю рыжых,
Ён ходзіць вольна ў табуне.

Каля яго траццячка сарнай
Трымціць у страсці незямной...
— Соў-соў! —
А конь зласліва сарпне
І знікне ў цемені начной.

Адно кабыла дзядзькі Яна,
За росным стоячы кустом,
Мне па знаёмству ў знак пашаны
Махне спагадліва хвастом.

Павел Шыбут. Байкі-карацелькі

СЛАВА

— Хіба тут, на тратуары, славу здабудзеш? — сказала галка і ўзляцела на падаконнік тэатра.

КАМУ ШТО

— Па мне трава хоць не расці, — гаварыў воўк, — абы авечкі былі.

ЭВАЛЮЦЫЯ

Як жа мне, рабіначка, да цябе перабрацца, — заспяваў дуб на старасці.

ПЕРАКАНАЛАСЯ

— Паглядзі, якія я моцныя ніткі праду, — казаў павук да мухі. І муха пераканалася.

КАМУ НАЛЕЖЫЦЬ СЛАВА

— Пры чым тут Ньютан! — абураўся чарвяк. — Каб я не падтачыў яблыка, яно нізашто не ўпала б яму на галаву.

СІЛА МОДЫ

Каб не адстаць ад моды, радыёпрыёмнік пачаў працаваць толькі на кароткіх хвалях.

МЯДЗВЕДЗЬ-МАРАЛІСТ

Мядзведзь павучаў зайца:
— Ты бяры прыклад з мяне, не хадзі ў рэстаран. Я таксама п'ю, але — ў бярлозе. Таму мяне і не называюць п'яніцай.

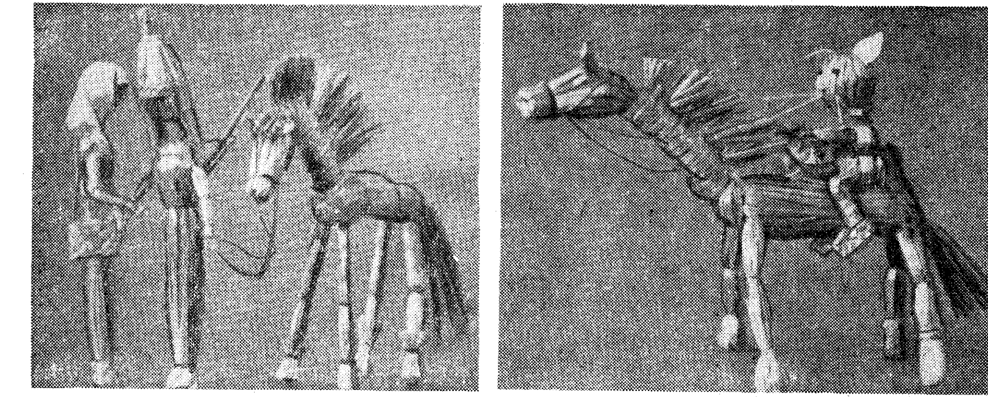
РАДНЯ

Калёсы гаварылі аўтамашыне:
— Мы з табой сваякі... па колах.

ТАКСАМА РЭЗЧЫК

Шашаль лічыў сябе першакласным рэзчыкам па дрэве.

З ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

ТАІСІЯ АГАФОНЕНКА. «РАЗВІТАННЕ», «КОТ І КОНЬ», «КАЛЯДНІКІ», «ЕХАЎ ДЗЕДКА НА КІРМАШ». (Саломка).

Госці Мінска

ЯРКАЯ ІНДЫВІДУАЛЬНАСЦЬ

Імя Ежы Паломскага вядома далёка за межамі Польшчы. Пачаўшы канцэртную дзейнасць у 1950 годзе, ён заваяваў прызнанне ў многіх краінах: Венгрыі, Румыніі, Балгарыі, Чэхаславакіі, Югаславіі, ЗША, Канадзе, Аўстрыі і інш. Неаднаразова Ежы Паломскі гастраліраваў і ў нашай краіне, дзе ў яго саблава многа прыхільнікаў. І вось Ежы Паломскі перад мінчанамі.

Ежы Паломскі — спявак тыпу Іва Мантана. Відаць, параўнанне адноснае, бо кожны з гэтых спевакоў сам па сабе яркая індывідуальнасць. Тут я маю на ўвазе толькі манеру выканання і, канечне, майстэрства выканаўцы.

Вось гэтая манера выканання, індывідуальнасць і майстэрства Ежы Паломскага прыемна вылучаюць яго з многіх эстрадных спевакоў, якія [illegible] манер.

Спявак з першага разу выхаду на эстраду ўмее знайсці кантакт з аўдыторыяй, што для эстраднага спевака асабліва важна, і прымушае велізарную аўдыторыю слухачоў перажываць разам з ім і яго героямі. Маючы прыемны барытон, Ежы Паломскі непаскорліва на сцэне, вылучаецца пачуццём меры, тактам і вялікай эмацыянальнасцю.

Яму аднолькава добра ўдаюцца такія творы, як «Аб чым гавораць вецер» з «Лебядзінага возера» П. І. Чайкоўскага ў пералажэнні для голасу і эстраднага аркестра (дарэчы, такія эксперыменты самі па сабе вельмі спрэчныя, але цікава, тэкст і выдатнае выкананне прымушаюць забыць, што гэта музыка з папулярнага класічнага балета); або аповесць аб першым каханні, загубленым у час вайны, «Есць балалайка» (музыка Кляйнэ), аб каханні, якое можна купіць, — французская песня «Мадам» музыка Мано.

Асабліва запомніліся ў выкананні Ежы Паломскага дзве песні пратэсту «Чырвоная ружа» Нічыньскага і «Дом узыходзячага сонца» Брайса, дзе спявак выходзіць за рамкі проста эстраднага выканаўцы. Вялікае ўражанне пакідае французская песня з рэпертуару Шарля Азнавура «Наша мама».

Наогул трэба адзначыць, што рэпертуар Ежы Паломскага пабудаваны разнастайна і з вялікім густам. Тут польскія, савецкія, іспанскія, галандскія, амерыканскія, французскія і іншыя песні. Спявак пяе на многіх мовах. Цікава, што ў яго рэпертуары амаль няма рытмічных «шлягераў», разлічаных на «масавыя эмоцыі» публікі.

І шасцітысячная аўдыторыя мінскіх слухачоў, якія сабраліся на канцэрт у Палац спорту, па вартасці ацаніла вялікае майстэрства польскага артыста.

У канцэрце прымалі ўдзел дзве маладыя салісткі — выканаўцы эстрадных песень Ханна Канечна і Тэрэза Туцінас. Вялікае прафесіянальнае майстэрства выявіў джаз-секстэт пад кіраўніцтвам Януша Сента, што адчуваецца як у акампанеменце салістам, так і ў сольных нумарах, такіх, як «Дарога ў невядомасць» або папулярнай — «Дылайне» Томі Сміта, выкананых у лепшых традыцыях джазавых ансамбляў.

Мне здаецца, што Ежы Паломскі — адзін з найбольш цікавых эстрадных спевакоў, якія выступалі апошнім часам у нашай сталіцы.

Анатоль ЦЫРКУНОЎ.

З нашай культурнай спадчыны

З ПЕСНЯЙ ПРАЗ ЖЫЦЦЁ

Перад намі групавы здымак, зроблены летам 1918 года. На ўсім відаць, што па-святочнаму прыбраныя людзі — удзельнікі мастацкай самадзейнасці.

Так, на здымку сапраўды пакуль яшчэ не прафесіянальныя артысты. Гэта мастацкі харавы калектыў, створаны ў 1914 годзе Уладзімірам Васільевічам Тэраўскім, выдатным знаўцам народнай творчасці, самадзейным кампазітарам.

...Грымела першая сусветная вайна. Шпіталі Мінска былі перапоўнены раненымі. Невялікі мастацкі калектыў пад кіраўніцтвам У. Тэраўскага стаў даваць канцэрты для салдат-беларусаў. Праграма канцэртаў складалася з некалькіх народных песень пра беларускую вёску.

Неўзабаве гэты харавы гурток пачаў працаваць у «Доме працавітасці» на Пярэспе (зараз раён Старажоўкі). Там жа харысты выступалі з канцэртамі. У 1916 годзе хор Тэраўскага прыняў удзел ва ўрачыстасцях з прычыны адкрыцця «Беларускага народнага дома» імя М. Багдановіча.

Асабліва плённай стала работа харавога калектыву У. Тэраўскага пасля Вялікага Кастрычніка. Рэпертуар папоўніўся рэвалюцыйнымі песнямі. Калектыў часта выступаў у чырвонаармейскіх клубах і шпіталях. Восенню 1918 года ў «Беларускай хатцы» хор У. Тэраўскага даў вялікі канцэрт.

На ўрачыстасцях, прысвечаных першай гадавіне Чырвонай Арміі, хор У. Тэраўскага бліскуча выканаў «Інтэрнацыянал» (на беларускай мове), «Варшавянку», «Смело, товарищи, в ногу» і іншыя рэвалюцыйныя песні. Дарэчы, «Інтэрнацыянал» тады выконваўся ў гарманізацыі У. Тэраўскага.

Не распаўся мастацкі калектыў і ў часы белапольскай акупацыі. Праўда, яго выступленні часта забараняліся польскімі ўладамі. Аднак паездкі па Беларусі працягваліся. Чэрвень, Койданава, Асіповічы, Пухавічы, Слуцк — гэта далёка не поўны пералік гарадоў, дзе выступаў хор.

Чаго толькі не цярпелі яго ўдзельнікі! У Асіповічах, напрыклад, польскі камендант хацеў арыштаваць У. Тэраўскага за выкананне песні «Адвеку мы спалі» і дэкламацыю верша Я. Купалы «Ворагам Беларушчыны».

Выручыла тое, што гэты верш «Ворагам Беларушчыны» ўваходзіў у кнігу Я. Купалы «Шляхам жыцця», якая была дазволена цэнзурай. Аднак далейшыя выступленні былі забаронены.

І вось Беларусь стала свабоднай.

Хор У. Тэраўскага ў 1918 годзе, у першым радзе ў цэнтры — Уладзімір Васільевіч.

Хор У. Тэраўскага зноў актывізаваў сваю дзейнасць. Без яго ўдзелу ў Мінску не праходзіў ніводзін мітынг, ніводзін урачысты вечар. Папулярнасць калектыву расла. Нярэдка давodзілася выступаць у дзень па два-тры разы. Усё гэта сведчыць аб вялікім энтузіязме спевакоў, аб высокім выканаўчым майстэрстве.

Прыкметнай падзеяй у музычным жыцці рэспублікі з'явіўся выхад у свет двух зборнікаў беларускіх песень, апрацаваных У. Тэраўскім: «Беларускі спеўнік» (1921 г.) і «Беларускі лірнік» (1922 г.).

Спецыяльнай музычнай адукацыі У. Тэраўскі не меў. Нарадзіўся ён на Случчыне ў 1870 годзе ў сям'і святара. Аднак ужо з малых год захапляўся музыкай і слыў атэістам.

Любоў да беларускай народнай песні, глыбокае пранікненне ў яе мелодыю, непасрэдная работа з харавым калектывам дадатна сказаліся на кампазітарскай дзейнасці У. Тэраўскага. Ён напісаў шэраг выдатных песень на словы Я. Купалы, З. Бядулі і іншых беларускіх паэтаў. Значнае месца ў творчай спадчыне кампазітара займаюць і песні, прысвечаныя нашай арміі.

У 1923 годзе хор У. Тэраўскага разам з Беларускім дзяржаўным тэатрам выязджае на Усесаюзную сельскагаспадарчую выстаўку ў Маскву. Усе яго выступленні, якіх было больш за трыццаць, прайшлі з вялікім поспехам.

Самастойная праца У. Тэраўскага як кампазітара пачалася з напісання музыкі да тэатральных пастановак «Машэка», «Каваль-ваявода», «Кастусь Каліноўскі» і завяршылася стварэннем беларускай музыкі да п'есы Міхася Чарота «На Купалле». Лепшы музычны нумар гэтага спектакля — песня Алесі «Купалінка».

У. Тэраўскі прайшоў шлях ад кіраўніка харавога гуртка да хормайстра Беларускага дзяржаўнага тэатра, кіраўніка і заснавальніка Беларускага дзяржаўнага хору. Ён сабраў і гарманізаваў каля 350 беларускіх народных песень, напісаў на словы беларускіх паэтаў не менш ста мелодый.

А. ВАЙНО,
старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея БССР,
Л. БАЛЫНІНА,
навуковы супрацоўнік.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

14 студзеня

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. 8-ы клас. «Электрамагніты і іх выкарыстанне». 9-40 — «Чынгіз Айтматаў». Дакументальны фільм. 10-05 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Навука — вытворчасці» (М). 10-45 — «Незакончаная сімфонія». Тэлевізійны музычны спектакль (М). 12-15 — для малодшых школьнікаў. «Тэлезнайка» (М). 16-50 — «Навіны». 17-00 — праграма перадач. 17-05 — для школьнікаў. Віктарына «Цікава ведаць». 17-35 — дзіцячы экран. «Храбры конік». Лялечны фільм. 18-00 — бібліятэка беларускай паэзіі. Змітрок Астапенка. «Выбранае». 18-30 — «Навіны». 19-00 — «Талент добразычлівасці». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля па аповесці Л. Уваравай «Год спакойнага сонца» (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — рашэнні кастрычніцкага Пленума ЦК КПСС і лістападаўскага пленума ЦК КПБ — у жыццё. «Зямля і людзі». Перадача з саўгаса «Бягомльскі» Докшыцкага раёна. 21-35 — «Марскія апавяданні». Мастацкі фільм. 22-50 — «Экран — настаўніку». (Аб перадачах «Тэлебачанне — школе» ў студзені). 23-20 — для студэнтаў вну. «Вышэйшая матэматыка». III курс.

Другая праграма. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Крыніца». Фальклорны клуб (М). 18-00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Дзецям пра зверанят». Перадача з Ленінграда. 18-30 — прапагандысты ленінскай школы. А. Д. Цурупа (М). 19-00 — «Спявае Галіна Вішнеўская». Фільм-канцэрт. 20-05 — экран — завочнікам. Палітэканомія. «Асноўныя рысы імперыялізму». Лекцыя кандыдата эканамічных навук І. І. Самадзеева. 21-05 — рэклама, аб'явы. 21-15 — «Будзьце тут, як дома». 22-40 — «Навіны». «Каментарыі». Праграма перадач. 22-50 — (паўтор навагодняй перадачы).

15 студзеня

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Заалогія. 7-ы клас. «Сезонныя з'явы ў жыцці птушак». 9-40 — «Пастаўцеся з асаблівай увагай». Кінанарыс. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Подзвіг». Тэлевізійны альманах (М). 10-45 — тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя» (М). 16-40 — «Навіны». 16-45 — праграма перадач. 16-50 — школьная фільматэка. «У горадзе С.». Мастацкі фільм. 18-40 — для дзяцей. «Фартэпіянныя мініяцюры». Канцэрт выхаванцаў 1-й Магілёўскай музычнай школы. 19-00 — А. Ляонцьеў. «Бабіна лета 1918 года». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 20-15 — «Навіны». 20.25 — «На музычнай хвалі». 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «Вясёлка над полем». Прэм'ера дакументальнага фільма Беларускага тэлебачання. 21-40 — «За фасадам «свабоднага свету». «Інтрыгі амерыканскай разведкі». Выступленне каментатара В. І. Боўша. 22-00 — канцэрт удзельнікаў рэспубліканскага конкурсу маладых выканаўцаў. 23-00 — для студэнтаў вну. «Вышэйшая матэматыка». II курс.

Другая праграма. 17-00 — тэлевізійныя навіны (М). 17-15 — «Калейдаскоп». Перадача з Ленінграда. 18-00 — для школьнікаў. «Жаваранак» (М). 18-30 — «Тут пачынаюцца дарогі дружбы». Перадача з Адэсы. 19-00 — «Крыштальная крыніца». Тэлефільм. 19-25 — экран кароткаметражнага фільма. «Анафема». 20.30 — экран — завочнікам. Палітэканомія. «Гістарычнае месца імперыялізму». Лекцыя кандыдата эканамічных навук Н. І. Базылёва. 21-15 — «Старонкі музычнага календара» (М). 21-45 — у эфіры — «Маладосць». Перадача з Варонежа. 22-45 — «Навіны». «Каментарыі». Праграма перадач.

16 студзеня

Першая праграма. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-15 — «Тут пачынаюцца дарогі дружбы» (М). 10-45 — для школьнікаў. «Жаваранак» (М). 11-15 — для школьнікаў. «Рабі з намі, рабі як мы...» (М). 17-00 — «Навіны». 17-10 — праграма перадач. 17-15 — «Кніжная лаўка» (М). 18-00 — «Юбілейная выстаўка беларускіх мастакоў». Рэпартаж. 18-20 — «Навіны». 18-30 — «Сельскі веснік». 19-00 — праграма каляровага тэлебачання (М). 20-30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21-15 — «Я — з 60-х». Маладзёжная праграма. (Уключэнне Віцебска і Брэста». 22-15 — «Як гэта назваць». Прэм'ера тэлевізійнага дакументальнага фільма (М). 22-45 — «Навіны». «Каментарыі». Праграма перадач. 23-00 — для студэнтаў вну. «Тэхналогія металаў».

Другая праграма. 18-00 — для школьнікаў. «64 плюс 100». Юнацкі шахматна-шашачны клуб (М). 18-30 — «Актуальныя праблемы эканомікі». «Эканоміка, год 1969-ы» (М). 19-00 — «Жукоўскі». Мастацкі фільм. 20-30 — экран — завочнікам. Навуковы камунізм. «Класы сацыялістычнага грамадства. Шляхі пераадольвання класавых адрозненняў». Лекцыя кандыдата гістарычных навук П. П. Сілаванчыка. 21-00 — рэклама, аб'явы. 21-15 — «Пяю маю Айчыну». Арменія (М).

ПРЫЕМНАЕ І КАРЫСНАЕ ЗНАЁМСТВА

Цудоўныя народныя песні і балады Ірландыі здаўна прыцягвалі да сябе ўвагу многіх кампазітараў. Нам добра вядомы некаторыя з гэтых песень і балад па апрацоўках Бетховена, Брытэна і іншых кампазітараў. Але адна справа — слухаць апрацоўкі народных песень і балад, няхай нават геніяльныя, і другая — пачуць іх у першапачатковым варыянце, такімі, якімі іх стварыў народ, ды яшчэ ў выкананні ірландцаў — тут найбольш поўна і ярка адчуваецца нацыянальны каларыт народнага фальклору. 12 студзеня ў зале філармоніі адбыўся канцэрт ірландскіх артыстаў Рычарда і Майкла О'Дафі. Гэта сямейны дуэт — бацька Рычард О'Дафі спявае, а сын — Майкл О'Дафі акампаніруе на гітары. Праграма канцэрта была складзена з некалькіх раздзелаў народных песень і балад.

У першым аддзяленні выконваліся ірландскія народныя песні аб каханні «Гары Мона», «Прыгажуня Понці Даўн», «Яна ішла праз кірмаш», «Агарод, у якім расце бульба» і іншыя. Усе яны вельмі меладычныя, іх аб'ядноўвае светлая лірыка, а некаторыя з іх і трагічныя, як «Яна ішла праз кірмаш». Гэта песня блізкая рускай народнай песні «Ліпа векавая», дзе таксама спяваецца аб смерці каханай дзяўчыны і маючай адбыцца сустрэчы з ёй на небе. У Рычарда О'Дафі невялікі, але прыемны па тэмбры тэнар, спявае ён лёгка і проста, без ніякай фарсіроўкі гуку, слухаць яго можна бясконца.

Ірландскія артысты натуральна і вельмі ўтульна кантактуюць з аўдыторыяй, ствараецца такое ўражанне, што прысутнічаеш не на канцэрце ў зале філармоніі, а дома, дзе спяваюць і музыцыруюць добрыя знаёмыя.

У першым аддзяленні канцэрта былі выкананы такія ірландскія народныя патрыятычныя песні, у якіх услаўляюцца героі, што загінулі ў барацьбе за незалежнасць Ірландыі.

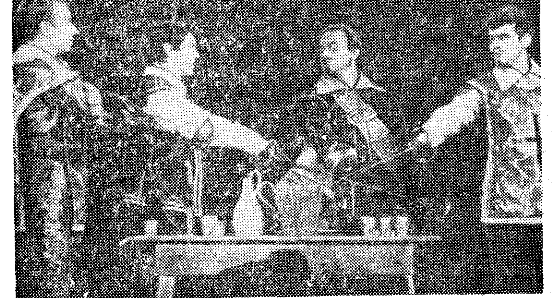
Старадаўняя ірландская песня «Калі ўзыйдзе месяц» служыла паролем у час ірландскага паўстання ў 1798 годзе.

У другім аддзяленні канцэрта былі выкананы песні шатландскіх кельтаў «Возера Лох-Ломанд», «Дарога да вострава» і іншыя, а таксама ірландскія гарадскія балады. Гэтыя балады часам трагічныя («Слімакі і ракушкі»), дзе спяваецца пра дзяўчыну, якая прадавала слімакаў і памерла ад нястачы, — часам камічныя (самагоншчыкі віскі) з прыпевам «Блаславі, гасподзь, усіх самагоншчыкаў і віскі» — гэта балада сустрэла разуменне ў зале сваім немудрагелістым і вясёлым сюжэтам, гумарам, як і «Вясёлы бадзяга» і іншыя.

На «біс» былі выкананы некалькі народных песень, сярод якіх «Фогі-фогі дзью», добра вядомая па цудоўнай апрацоўцы Бенджаміна Брытэна. Знаёмства з ірландскім народным фальклорам адбылося — і яно было вельмі прыемным і карысным.

А. ТОЛІН.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Беларускі тэатр юнага гледача паказаў прэм'еру спектакля «Тры мушкецёры» па раману А. Дзюма. Сцэнічная кампазіцыя і пастаноўка заслужанага дзеяча мастацтваў БССР М. Рэхельса (пераклад Янкі Брыля). Мастацкае афармленне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР А. Грыгар'янца, музыка — заслужанага дзеяча мастацтваў БССР прафесара Івана Кох. Сцэны фехтавання пастаўлены прафесарам Я. Глебава. На здымку — сцэна са спектакля. У ролі Атоса — Г. Ручымскі, Д'Артаньяна — Л. Улашчанка, Араміса — А. Кашавіч, Партоса — Э. Шаміёнка.

Фота Ул. КРУКА.

Кутох калекцыянера

ЮБІЛЕЙ РЭСПУБЛІКІ Ў МАРКАХ

У канцы снежня 1968 года ў продаж паступіла паштовая марка, выкананая па малюнку маскоўскага мастака Юрыя Левіноўскага, прысвечаная 50-гадоваму юбілею БССР і КПБ. На мініяцюры паказаны абеліск Перамогі, першы нумар газеты «Звязда» і сцяг са словамі «50 гадоў КПБ».

У пачатку студзеня выпушчана трохмарачная серыя паштовых знакаў «50 гадоў Савецкай Беларусі», выкананая таксама Ю. Левіноўскім, які выкарыстаў для расказа пра слаўную 50-гадовую гісторыю рэспублікі скульптурныя творы беларускіх майстроў.

Серыя адкрываецца 2-капеечнай мініяцюрай, на пярэднім плане якой група рэвалюцыйных салдат і рабочых пад сцягам Кастрычніка. На паштовым знаку таксама цэнтральная частка аднаго з гарэльефаў п'едэстала помніка У. І. Леніну ў Мінску (скульптура М. Манізера), побач маніфест урада Беларусі аб утварэнні рэспублікі.

Наступная, 4-капеечная марка расказвае аб слаўных справах партызан у перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Мініяцюра ўяўляе сабой зменшаную форму паўночнага гарэльефа помніка Перамогі (скульптар А. Глебаў).

Трэцяя марка — прысвечана будаўніцтву ў рэспубліцы. Пярэдні план мініяцюры — гарэльеф з помніка У. І. Леніну, які расказвае аб працоўным энтузіязме беларускага народа ў гады першых пяцігодак і ў пасляваенны час, на заднім плане — індустрыяльны пейзаж з нафтавымі вышкамі і Дом урада БССР. Тут жа змешчаны два ордэны Леніна, якімі ўзнагароджана Беларусь. Усе тры маркі акаймаваны нацыянальным арнаментам.

Л. КОЛАСАЎ,
адказны сакратар праўлення Беларускага рэспубліканскага аддзялення Усесаюзнага таварыства філатэлістаў.

ЗБІРАЛЬНІКІ МЕЛОДЫЙ

Філафаністы — збіральнікі музычных запісаў на грампласцінках і магнітафонных стужках — прадстаўнікі адной з самых захапляючых галін калекцыяніравання. Усяго сем чалавек уваходзіла ў ініцыятыўную групу, якая пяць гадоў назад арганізавала ў Маскве секцыю філафаністаў. А зараз у гэтай секцыі пры Маскоўскім аддзяленні Усесаюзнага таварыства філатэлістаў больш за трыста членаў. Сярод філафаністаў — людзі розных спецыяльнасцей, якія горача любяць музыку. Актыўна працуюць у секцыі акадэмікі А. Ціханаў, П. Аляксандраў, Б. Пантэкорва, Г. Флераў, сапраўдны член Акадэміі мастацтваў СССР М. Алтапаў, музыказнаўцы Б. Левік, С. Шліфштэйн і іншыя.

Секцыя філафаністаў прапагандуе савецкае і сусветнае музычнае мастацтва. Вакол яе ўзніклі клубы і гурткі аматараў музыкі. Гэта — гарадскі клуб філафаністаў, які наладжвае праслухоўванне пласцінак у Доме прапаганды савецкай музыкі і маскоўскім музеі А. Н. Скрабіна; гэта клубы філафаністаў Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ламаносава, клубы і гурткі збіральнікаў грампласцінак пры некаторых навукова-даследчых інстытутах Акадэміі навук СССР.

Праслухоўванне музычных твораў суправаджаецца, як правіла, цікавымі лекцыямі.

Секцыя філафаністаў рыхтуе шырокі план мерапрыемстваў у азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Спецыяльныя цыклы праслухоўвання намечана правесці сумесна з Цэнтральным музеем У. І. Леніна і Усесаюзным Домам кампазітараў.

Юрый САЛТАНАЎ.
(АДН).

По той бок

АМЕРЫКАНЕЦ У ВАНКУВЕРЫ

На экране тэлевізара з'яўляецца нейкі тып і пачынае спакойна з усёй сілы біць... тапаром па піяніна. З рэпрадуктара даносяцца рэзкія аглушальныя гукі, падобныя на стрэлы. Трашчыць дрэва, глуха лопаюцца струны, яны як быццам стогнуць у перадсмяротнай агоніі.

Спярша здаецца, што гэта — кадры з чарговага амерыканскага гангстэрскага фільма. Такія фільмы штодзень круцяцца амаль па ўсіх праграмах канадскага тэлебачання.

Але гэта быў не фільм. Паказвалі кадры з жыцця — з амерыканскага ўкладу жыцця. Глумленне з мастацтва і культуры чалавецтва адбывалася ў канадскім горадзе Ванкуверы. Нейкі амерыканскі, з дазволу сказаць, «мастак» па прозвішчы Ральф Ортыз дэманстраваў перад канадцамі так званае «разбуральнае мастацтва».

Пры поўным маўчанні гледачоў, узрушаных гэтай дзікай сцэнай, ён метадычна з размаху сек тапаром піяніна. І пры кожным удары з інструмента, нібы з параненай *жывой істоты*, цуркам біла чырвоная кроў на абломкі твора рук чалавечых — у сярэдзіне піяніна для большага эфекту былі падвешаны пластмасавыя мяшочкі са свіной крывёю. Амерыканскае «шоў» працягвалася цэлую гадзіну. Апрача піяніна, Ортыз струшчыў прайгравальнік грамафонных пласцінак...

Гэтае варварства ў інтэрв'ю па тэлебачанні Ортыз назваў «мастацтвам». Ён сцвярджаў, што «насілле ў мастацтве нікому не шкодзіць» і што калі яму не дазволяць займацца ім, дык «мастацтва ад гэтага пацерпіць». «Тэатр разбурэння, — заявіў Ортыз, — гэта сімвалічнае ўвасабленне ў мастацтве неадольнага імкнення да разбурэння, якое адыгрывае дамінуючую ролю ў нашым паўсядзённым жыцці».

Красамоўнае прызнанне! Трэба аддаць яму належнае. Насілле, ваенны псіхоз, спусташэнне — так, калі адкінуць славеснае шалупінне, характарызуе Ортыз стан амерыканскага грамадства. Толькі наўрад ці перанясенне метадаў насілля і разбурэння з жыцця ў мастацтва зможа выратаваць хворае амерыканскае грамадства ад заган, якія раз'ядаюць яго. А між тым нядаўна 37 працэнтаў канадцаў, апытаных інстытутам грамадскай думкі Канады, заявілі, што яны лічаць Злучаныя Штаты «хворым грамадствам». І ці варта здзіўляцца, што дэманстрацыя насілля над мастацтвам у Ванкуверы — як нагляднае праяўленне ўкладу жыцця хворага амерыканскага грамадства — выклікала пачуццё агіды і абурэння сярод канадцаў? Члены парламента атрымалі многа пісьмаў ад абураных выбаршчыкаў. З прычыны гэтага выпадку было ўнесена запытанне ў парламенце. Абмяркоўвалася яно ў камісіі палаты абшчын, якая займаецца пытаннямі радыё, кіно і мастацтва.

Не хочуць канадцы імпарту амерыканскага «крывавага мастацтва». Не хочуць яны, каб паўднёвы сусед насаджаў амерыканскі лад жыцця ў іх краіне.

В. НІКІЦІН,
карэспандэнт ТАСС.

Атава.

ЗАКРЫВАЕЦЦА ТЭАТР...

Заўсёды бывае крыху журботна, калі канчаецца апошняя дзея спектакля і апускаецца заслона. Нават калі п'еса вясёлая, гледачам шкада расставацца з акцёрамі, з героямі спектакля, лёс якіх яны толькі што перажылі. Але смутак, як правіла, недаўгавечны. А як развеяць смутак прыхільнікаў тэатра, якія ведаюць, што гэты тэатр закрываецца назаўсёды...

Тэатр «Курэха» ў японскім горадзе Ікэда прэфектуры Асака — адзін з нямногіх чыста нацыянальных тэатраў, што яшчэ засталіся ў Японіі. Нацыянальных не толькі па форме і змесце п'ес яго рэпертуару, але нават па ўнутраным убранні глядзельнай залы. У ім няма звычных для еўрапейскіх тэатраў бельэтажа, балконаў, няма нават радоў крэслаў. Гледачы сядзяць проста на падлозе, засланай «татамі», — па-майстэрску сплеценымі саламянымі падсцілкамі. Усё гэта стварае спецыфічны японскі каларыт, своеасаблівую гармонію сцэны і залы.

Старажытнейшы ў Японіі тэатр «Курэха» быў створаны ў першыя гады «эпохі Мэйдзі» — каля ста гадоў назад. Некалі ў ім ігралі славутыя акцёры, і тэатр стаяў на вышэйшай ступені вядомасці. І зараз у тэатра многа прыхільнікаў. Тым не менш неўзабаве, пасля паказу студзеньскай развітальнай праграмы спектакляў, тэатр «Курэха» закрыецца.

Якія ж прычыны?

Вядома, што сапраўднае тэатральнае мастацтва патрабуе вялікіх духоўных і фінансавых выдаткаў. На пастаноўку новага спектакля іншы раз ідуць гады крапатлівай працы, вялікія грашовыя сродкі. Невялікі па памерах тэатр «Курэха» з гадамі станавіўся ўсё больш нерэнтабельным. У апошні час штомесячны дэфіцыт тэатра складаў 50 тысяч іен. Натуральна, тэатр меў патрэбу ў дзяржаўнай або прыватнай датацыі, якая, несумненна, апраўдана з пункту гледжання захавання старэйшага тэатра і эстэтычнага выхавання моладзі. Але хто ў капіталістычным грамадстве стане ўкладваць сродкі ў прадпрыемства, якое не дае прыбытку? Іншая справа, калі б гаворка ішла, *скажам*, аб «пачынка» — таталізатары. Тут адразу б знайшліся ахвотнікі ўвайсці ў долю — выдаткі невялікія, а прыбыткі велізарныя.

Ёсць і яшчэ адна важная акалічнасць. На становішчы тэатра «Курэха» адмоўна адбіўся таксама актыўны працэс амерыканізацыі краіны, які прыкрываецца шыльдай мадэрнізацыі. Нягледзячы на традыцыйнае шанаванне японцамі даўніны, разбэшчаны ўплыў амерыканскай «міні-культуры» прыводзіць да пагібелі многіх элементаў японскай самабытнасці, у тым ліку ў галіне нацыянальнай культуры і мастацтва. Затое, як грыбы пасля дажджу, плодзяцца ў Японіі ўсялякія «шоу», «мюзік-холы», кабарэ са стрыптызам і іншыя ўстановы на заходні ўзор.

«Я зруйную тэатр і зраблю на яго месцы платную стаянку для аўтамашын», — хваравіта ўсміхаючыся, гаворыць уладальнік тэатра «Курэха» Ясума Наката. Відаць, у ім яшчэ цепліцца нейкая надзея на лепшы зыход, і ён дадае: «Я быў бы рад падарыць каму-небудзь свой тэатр без усякай кампенсацыі, калі б яго захавалі як рэліквію».

Але хутчэй за ўсё ў японскім горадзе Ікэда з'явіцца новая аўтастаянка.

Г. РАХАВЕЦКІ,
карэспандэнт ТАСС.

Токіо.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыемнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры, вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда».
Індэкс 63856. АТ 08203